

EDES JOKU MERKINTÄ CV: HEN

- Diakoninen Polku X -hanke nuorten työllistäjänä

Anna-Stina Haapa ja Elina Kiviranta

Opinnäytetyö, kevät 2018

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi(AMK) + diakoniatyö

TIIVISTELMÄ

Haapa, Anna-Stina ja Kiviranta, Elina. Edes joku merkintä CV: hen. Diakoninen Polku X–hanke nuorten työllistäjänä. Diak, kevät 2018, 55 s., 1 liite.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK) + diakoniatyö.

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, miten diakoniatyön avulla voitaisiin aiempaa kokonaisvaltaisemmin auttaa työttömiä nuoria. Perinteiset auttajatahot, kuten TE-toimistot ovat keskittyneet lähinnä työ- tai koulutuspaikkojen etsintään, mutta diakoniatyössä asiakkaan elämänhaasteisiin voidaan tarttua laajemmin. Kirkko on toisaalta niin suuri yhteiskunnallinen toimija, että myös sillä on vastuu tarjota esimerkiksi harjoittelupaikkoja työttömille nuorille.

Aineistona käytettiin tamperelaisen diakonisen Martinus-säätiön vuosina 2015–17 toteutetun Polku X -hankeen työntekijöiden haastatteluja. Hanke työllisti yli 200 nuorta työharjoittelijoiksi niin yksityiselle sektorille, seurakuntiin kuin myös omille työpajoille.

Menetelmänä käytettiin teemahaastattelua ja saatu aineisto analysoitiin laadullisin menetelmin aineistolähtöisesti teemoittelemalla.

Tulosten mukaan työttömyyden hoitoon tarttuminen on mitä suurimmassa määrin diakonista työtä, sillä sen avulla syrjäytymisvaarassa oleva nuori pääsee takaisin kiinni elämänhallintaan. Toisaalta seurakunnilla on kristillinen velvollisuus tarjota lisäaikaa uravalintaan sitä tarvitseville nuorille harjoittelupaikkoja työyhteisöissä, sillä seurakunta on suuri työllistäjä ainakin suuremmilla paikkakunnilla.

Pilottihankkeena Polku X -hanke oli onnistunut, sillä sen myötä nuorten työllistämistä tehtiin käytäntö Tampereen seurakuntayhtymässä.

Asiasanat: NEET-nuoret, nuorisotyöttömyys, työllistäminen, syrjäytyminen, diakonia, Martinus-säätiö, Polku X -hanke

ABSTRACT

Haapa, Anna-Stina and Kiviranta, Elina

Even some entry into the CV. Diaconal Path X -project as a employer of young people. 55 p., 1 appendix. Language: Finnish. Spring 2018. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Diaconical Social Work. Degree: Bachelor of Social Services.

The aim of the study was to discover how Diaconical Social Work could help unemployed young people more holistically. The traditional agencies like Employment offices focus mainly on seeking work and training places. In Diaconical Social Work, the customer`s life situation can be taken into account more widely. In addition, the church as a large social actor has the responsibility to provide traineeships for young people.

The data was collected by interviewing the employees of the Path X -project of Martinus Foundation in Tampere which was carried out between 2015–2017. The project employed more than 200 young people which meant an access a practical training places both the private employment sector the parishes as well as project`s own workshops at Tampere.

As a method we used theme interview and the data was analysed qualitatively by material-based themes.

The main results are that the adherence to the treatment of unemployment is to the greater extent of Diaconical Social Work because it allows a young person in danger of being excluded to get back to life management. On the other hand, church have a Christian obligation to offer lessons to those who have learning difficulties or traineeships to those who need extra time. Traineeships can be found as long as there is enough will in the work communities.

As a pilot project Path X succeeded well as it had already a practise of employing young people in Tampere congregation.

Keywords: NEET youth, youth unemployment, employment, exclusion, diaconia, Martinus Foundation, Path X -project

SISÄLTÖ

1	HAASTEENA NUORISOTYÖTTÖMYYS	5
2	TYÖN JA KOULUTUKSEN ULKOPUOLELLA OLEVAT NUORET	7
2.1	NEET-nuoret	7
2.2	Tavoitteita tilanteen korjaamiseksi	11
3	RISKI NUORTEN SYRJÄYTYMISESTÄ	14
4	KIRKON MAHDOLLISUUDET SYRJÄYTYMISVAARASSA OLEVIEN NUORTEN AUTTAMISEKSI	18
5	MARTINUS-SÄÄTIÖN POLKU X -HANKE	22
5.1	Martinus-säätiö	22
5.2	Polku X -hanke	23
5.3	Nuorten kokemuksia hankkeesta	28
6	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN	33
6.1	Opinnäytetyön tarkoitus ja tutkimuskysymykset	33
6.2	Aineiston keruu	33
6.3	Aineiston analysointi	36
7	TULOKSET	38
7.1	Syrjäytyminen	38
7.2	Nuorisotyöttömyys	39
7.3	Diakonia	41
7.4	Diakoniatyön laimentaminen	43
8	POHDINTOJA JA ARVIOINTI	48
8.1	Johtopäätökset	48
8.2	Eettisyys ja luotettavuus	49
8.3	Ammatillinen oppiminen	50
	LÄHTEET	52
	LIITTEET	56

1 HAASTEENA NUORISOTYÖTTÖMYYS

Suomea on vaivannut työttömyys jo pitkään, ja se koskettaa etenkin koulunsa keskeyttäneitä nuoria. Valitettavan usein toisen asteen koulutukseen hakeutunut nuori lopettaa koulun kesken huomattessaan olevansa sittenkin väärällä alalla tai motivaationsa muuten vain hiipuvan peruskoulun jälkeisiin opintoihin. Moni haluaakin vaihtaa opiskelun työn tekoon, mutta ilman koulutusta töitä on lähes mahdoton saada. Monella nuorella on vaikeuksia löytää yksin niitä polkuja, jotka johtaisivat työllistymiseen tai mielekkääseen koulutuspaikkaan. Syynä voivat olla esimerkiksi hatarat käsitykset tarjonnasta tai kyvyttömyys täyttää tai muuten laatia oikeanlaisia hakemuksia. Tällaisille nuorille on tarjolla apua erilaisista työllistämishankkeista. (Alanen, Kainulainen & Saari 2014, 14.)

Kirkko puolestaan on tärkeä yhteiskunnallinen toimija ja sen diakonisen työn tarkoituksena on auttaa syrjäytymisvaarassa olevia ihmisiä takaisin osaksi yhteiskuntaa sekä antaa heille tulevaisuudentoivoa. Seurakunnissa on kehitetty uutta toimintatapaa, jonka avulla diakoniatyö voisi auttaa työttömiä nuoria. Yhteisesti tunnustettu ajatus on, että nuoria ei saa jättää yksin ongelman kanssa, joka pitkälti johtuu yhteiskunnan rakenteellisista ongelmista eikä nuorista itsestään. (Kettunen 2001, 141-142.)

Tampereella toimi vuosina 2015–17 Tampereen ev.lut. seurakuntayhtymän vuonna 2004 perustaman diakonisen Martinus-säätiön Polku X -niminen hanke, jossa yritettiin löytää yhdessä nuoren kanssa reittejä valoisampaan tulevaisuuteen etsimällä hänelle mieluisia työ- tai koulutuspaikkoja. Hanke onnistui hyvin tavoitteissaan työllistää hankkeen aikana nuoria, ja samalla luotiin uusia käytäntöjä Tampereen seurakuntayhtymässä.

Tulevina diakoneina meitä kiinnostaa tietää, miten Polku X -hankkeen kaltaisilla uusilla työmuodoilla voidaan kehittää seurakuntien diakoniatyötä. Meillä molemmilla on myös omakohtaista kokemusta työttömyydestä sekä sen aikaan saamasta osattomuuden tunteesta yhteiskunnassa. Huolemme kohdistuu

etenkin nuoriin, ja sen vuoksi haluamme paneutua tässä opinnäytetyössä lähemmin nuorten työllistämishankkeeseen. Tutkimalla hyviin tuloksiin tähtäviä hankkeita on mahdollista kehittää hyviä työkäytäntöjä, joiden avulla muun muassa nuorisotyöttömyyttä on mahdollista vähentää.

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää sitä, mitä uutta diakoniatyö voisi tuoda nuorisotyöttömyyden hoitoon sekä vastata kysymykseen, miten diakonisuus toteutui Polku X –hankkeessa.

2 TYÖN JA KOULUTUKSEN ULKOPUOLELLA OLEVAT NUORET

2.1 NEET-nuoret

Kansainvälisissä tutkimuksissa puhutaan NEET¹-nuorista, jolla tarkoitetaan työn ja koulutuksen ulkopuolella olevia nuoria. Suomen tilastokeskuksen mukaan vuonna 2016 työn ja koulutuksen ulkopuolella oli kymmenen prosenttia Suomen 16–24-vuotiaista nuorista. Tämä tarkoittaa yhteensä 61 000 henkilöä. Sukupuolijakauman mukaan molempia sukupuolia oli työmarkkinoiden ulkopuolella suurin piirtein saman verran. Suurin osa työn ja koulutuksen ulkopuolella olevista nuorista kokee olevansa työttömiä tai työkyvyttömiä. NEET-nuorista puhuttaessa pitää muistaa, että aina työn tai koulutuksen ulkopuolella oleminen ei ole ongelmallinen tilanne nuorille. (Työvoimatutkimus 2016.)

Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten määrä on suurimmillaan vuodenvaihteessa ja kesällä, mikä osaltaan kertoo siitä, että kyseessä on loma, odottelu- tai valmistautumisvaihe erilaisten opintojen, työn tai asevelvollisuuden suorittamisen välillä. Työn ja koulutuksen ulkopuolella oleminen on yleisempää 20–24-vuotiailla kuin 15–19-vuotiailla. Tämä johtuu ehkä siitä, että pääsykokeisiin lukeminen tai asevelvollisuuden suorittaminen lukion tai ammattikoulun jälkeen sijoittuu usein juuri 20–24-vuoden ikään. Vuonna 2016 työn ja koulutuksen ulkopuolella olleista 20–24-vuotiaista nuorista noin joka kolmas ei kuitenkaan ollut vielä suorittanut toisen asteen tutkintoa. (Työvoimatutkimus 2016.)

Yleisesti ottaen nuorten työttömyys on vähentynyt, mutta pitkäaikaistyöttömien nuorten määrä kasvaa edelleen (Alatalo, Mähönen & Räisänen 2017, 18). Tampereella, jossa kiinnostuksen kohteenamme ollut hanke toteutettiin, nuorisotyöttömyyttä on paljon, ja se koskettaa erityisesti ammattiin kouluttamattomia nuoria. Tuoreimman julkaistun tilaston mukaan Tampereen työttömyysprosentti on 14,3, mikä tarkoittaa 16 506 työtöntä työnhakijaa. Heistä alle 25-vuotiaita on 2 731 henkilöä. (Suomen virallinen tilasto: työ ja

¹ NEET= Not in Employment, Education or Training

elinkeinoministeriö, työnvälitystilasto 2017: joulukuu). Tutkimusten mukaan nuoret tarvitsevat avukseen ammattilaisia, joilla on kokonaiskäsitys nuorten erilaisista elämäntilanteista ja jotka osaavat sitä kautta ohjata ja avustaa nuoria pirstaleisessa ja monisektorissa palvelujärjestelmässä (Harkko, Lehikoinen, Lehto & Ala-Kauhaluoma 2016, 144).

Tampereella on ollut nuorille suunnattuja hankkeita aiemminkin. Esimerkiksi 2000-luvun alussa Tampereella toimi AKU²-projekti, jonka tarkoituksena oli auttaa nuoria pääsemään ammatilliseen koulutukseen ja kiinni työuraan. Kohderyhmänä olivat peruskoulun päättäneet, vaille opiskelupaikkaa jääneet tai koulutuksen keskeyttäneet alle 18-vuotiaat nuoret. AKU-projekti perustettiin tukemaan nuoria, koska kyseiselle kohderyhmälle ei ollut tarjolla palveluja eikä tukea. Projektin tarkoitus olikin ensisijaisesti tukea nuoria ammatinvalinnan selkiinnyttämiseksi ja opiskelupaikan saamiseksi. (Sutela 2005, 7.)

AKU:n toiminta alkoi projektina syksyllä 2001. Samalle kohderyhmälle suunnattuun Tampereen evankelisluterilaisen seurakunnan nuorisotyön ja diakonian jatkorahoitukseen yhdistettiin Tampereen kaupungille nivelvaiheen työhön myönnetty Opetushallituksen määräraha. AKU-toiminta vakiinnutettiin nivelvaiheen työksi virallisesti alkuvuodesta 2006, mutta 1.1.2013 alkaen se alkoi toimia osana Tredun, eli Tampereen seudun ammattiopiston tehtävää (Ammatilliseen Koulutukseen Uralle).

Polku X -hanketta vastaavaa toimintaa on kokeiltu myös muissa kaupungeissa. Esimerkiksi Helsingissä on ollut käynnissä Vamos-projekti, jonka puitteissa on tehty sekä etsivää nuorisotyötä, että tarjottu nuorille urapalveluja. Vamos on Helsingin Diakonissalaitoksen, Itä-Suomen yliopiston ja Diakonia-ammattikorkeakoulun yhteistyöhanke, jonka tarpeellisuutta perustellaan samoin kriteerein kuin Polku X -hanketta (Alanen, Kainulainen & Saari 2014, 8–10).

NEET-nuorilla on havaittu joitakin yhteisiä kokemuksia, kuten esimerkiksi se, että peruskoulu on ollut monelle nuorelle ahdistava kokemus. Tämä vaikuttaa

² Ammatilliseen Koulutukseen Uralle

tulevaisuuteen muun muassa työllistymisen ja toisen asteen opintojen esteenä (Alanen, Kainulainen & Saari 2014, 17). Lisäksi monet Vamokseen ohjautuvista nuorista kertoivat työntekijöille, että he omaavat sosiaalisia pelkoja, jotka haittaavat esimerkiksi julkisissa kulkuneuvoissa liikkumista ja vuorovaikutuksessa olemista vieraiden ihmisten kanssa (Alanen, Kainulainen & Saari 2014, 9).

Monelle nuorelle siirtyminen tarkoin ohjatusta peruskoulusta itsenäisempään toisen asteen koulutukseen tai Työvoima- ja elinkeinokeskuksen (jatkossa TE-toimisto) asiakkaaksi voi olla ylitsepääsemättömän vaikeaa. Vamos-hankkeen raportissa käy ilmi, että monet nuoret eivät tunne tukijärjestelmää eivätkä tiedä oikeuksistaan erilaisiin tukiin. Osa heistä voi myös olla henkisesti tai fyysisesti niin heikossa kunnossa, ettei ole pystynyt hakemaan hänelle kuuluvia tukia itsenäisesti. (Alanen, Kainulainen & Saari 2014, 14.)

Useassa tutkimuksessa käy ilmi, että nuorten sosiaalinen tausta vaikuttaa heidän koulutusta koskeviin suunnitelmiinsa kaikissa koulutuksen siirtymäkohdissa, myös keskeyttämissä päätöksissä (Komonen 2001, 48). Pekka Myrskylä (2009) puolestaan kuvaa artikkelissaan, että vanhempien korkea koulutus heijastuu myös lasten koulutustasoon. Vanhempien koulutustason parantuessa pienenee niiden lasten osuus, jotka ovat jääneet perusasteen tai keskiasteen koulutuksen varaan.

Myrskylän (2012,1) mukaan ne työttömät nuoret, jotka eivät näy missään tilastoissa, ovat pulassa, ja heidät pitäisi löytää mahdollisimman pian. Ensisijainen keino estää syrjäytymistä on saattaa nuoret takaisin työmarkkinoille koulutuksen avulla. Mitä kauemmin nuori on syrjäytyneenä, sitä pienemmäksi koulutuksen suorittamisen todennäköisyys muuttuu.

Huolestuttavaa on myös tieto siitä, että syrjäytyneistä nuorista lähes neljännes on maahanmuuttajataustaisia. Syrjäytyminen on siis läheisesti myös maahanmuuttoon ja kotouttamiseen liittyvä ongelma. Maahanmuuttajataustaisten nuorten on kantaväestöön verrattuna paljon vaikeampi päästä Suomen työ- ja koulutusmarkkinoille. (Myrskylä 2012, 4.)

Yhteiskunnan kannalta kohtalokasta puolestaan on se, että syrjäytymisen nähdään periytyvän voimakkaasti, sillä nyt syrjäytyneiden nuorten vanhemmista noin puolet ovat itsekin yhteiskunnassa ulkopuolisia tai työttömiä. Vaikeuksiin ajautuneissa perheissä, joissa on taustalla muun muassa huostaanottoa, lasten syrjäytymisriski on suurin. (Myrskylä 2012, 7.)

Turun yliopistossa on käynnissä tutkimusprojekti, jossa selvitetään sosiaalisen huono-osaisuuden ylisukupolvisuutta Suomessa. Kaiken kattavaa tutkimusraporttia ei vielä ole, koska tutkimus on kesken, mutta lokakuussa 2017 julkaistussa tutkimusartikkelissa esiteltiin jo saatuja tuloksia. Ne olivat huolestuttavaa luettavaa ja pohdittavana onkin, puuttuuko sosiaalisesti huono-osaisilta vanhemmilta vain olennaisia resursseja vai välittykö heistä lapsilleen jotakin, jolla on kielteinen vaikutus lasten aikuisuuteen. Esimerkiksi toimeentulotukiasiakkaiden lapset eivät välttämättä koe aikuisena omaa asiakkuuttaan yhtä leimaavana kuin muut. (Vauhkonen, Kallio & Erola 2017, 503.)

Voidaan myös olettaa, että työttömien vanhempien lapsista tulee todennäköisimmin aikuisina työttömiä riippumatta siitä, onko heillä toisen asteen tutkintoa vai ei. Syynä pidettiin muun muassa sitä, että he eivät pidä työttömyyttä mitenkään erikoisena ajanjaksona elämässään. Vanhempien pitkäaikaisella toimeentulotukiasiakkuudella oli myös voimakas yhteys lasten toimeentulotukiasiakkuuteen. Se puolestaan oli vanhempien koulupudokkuutta ja työttömyyttä voimakkaammin yhteydessä lasten koulupudokkuuteen ja työttömyyteen. (Vauhkonen, Kallio & Erola, 2017, 509.)

Tutkimuksessa nuorten työttömyyden vähentämisessä ei niinkään pidetty tärkeänä sitä, että nuoria ohjataan koulutuksen pariin, vaan korostettiin enemmänkin varhaiskasvatusta ja peruskoulun merkitystä ylisukupolvisen huono-osaisuuden katkaisemiseksi. Työttömillä pitäisi muun muassa olla yhtäläinen mahdollisuus laittaa lapsensa päivähoidon kuin työssä käyvillä. Tärkeää näin menoleikkausten aikaan onkin huomioida se, että peruskoulussa opettajilla ja muulla henkilökunnalla pitäisi olla riittävästi aikaa oppilaille. Lisäksi

lapsiperheiden toimeentulotuen asiakkuutta pitäisi pyrkiä vähentämään lisäämällä ensisijaisen sosiaaliturvan tasoa. (Vauhkonen, Kallio & Erola 2017, 509.)

2.2 Tavoitteita tilanteen korjaamiseksi

Nuorisolaki koskee alle 29-vuotiaita henkilöitä. Lain toisessa pykälässä kerrotaan nuorisolain tavoitteista, joita ovat nuoren osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien edistäminen sekä tavoite lisätä nuoren kykyä ja edellytyksiä toimia yhteiskunnassa. Lisäksi lain tavoitteena on tukea nuorten kasvua, itsenäistymistä ja yhteisöllisyyttä sekä niihin liittyvää tietojen ja taitojen oppimista.

Nuorisolaissa määritellään etsivän nuorisotyön tehtäväksi tavoittaa nuoria, jotka ovat tuen tarpeessa. Etsivä nuorisotyö auttaa heitä sellaisten palvelujen ja muun tuen piiriin, jolla edistetään heidän kasvuaan, itsenäistymistään sekä osallisuuttaan. Lisäksi yritetään tukea heidän pääsyään koulutukseen ja työmarkkinoille. Etsivä nuorisotyö ei ole velvoittavaa, vaan se perustuu nuorten vapaaehtoisuuteen. (Nuorisolaki 1285/2016.)

Lain mukaan nuorten työpajatoiminnan tehtävänä taas on valmennuksen avulla parantaa nuoren valmiuksia päästä koulutukseen, suorittamaan kesken jäänyt koulutus loppuun sekä lopulta päästä avoimille työmarkkinoille tai muuhun tarvitsemaansa palveluun. (Nuorisolaki 1285/2016.)

Kuntouttavan työtoiminnan tarkoituksena on muun muassa parantaa pitkään jatkuneen työttömyyden perusteella työmarkkinatukea tai toimeentulotukea saavan henkilön edellytyksiä työllistyä avoimille työmarkkinoille sekä edistää hänen mahdollisuuksiaan osallistua koulutukseen (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001). Moni nuori tarvitsee työmarkkinoille siirtyessään aluksi tämän lain mukaista kuntoutusta, sillä heidän elämänhallintansa, kuten aamuhämmäiset ja säännöllinen päivärytmi työssäkäynteineen voivat olla hankalia. Tätä voidaan harjoitella kuntouttavassa työtoiminnassa tai työpajatoiminnassa.

Sosiaalinen kuntoutus määritellään sosiaalihuoltolaissa (1301/ 2014) ja sillä tarkoitetaan sosiaaliohjauksen ja sosiaalityön keinoin annettavaa tehostettua tukea sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseksi, syrjäytymisen torjumiseksi ja osallisuuden edistämiseksi. Sosiaaliseen kuntoutukseen kuuluu muun muassa sosiaalisen toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen selvittäminen, neuvonta ja ohjaus, elämänhallinnan lisääntymiseen tähtäävä valmennus sekä ryhmätoiminta ja tuki vuorovaikutussuhteisiin. Sosiaalisen kuntoutuksen suunnittelu ja toteutus ovat kunnan sosiaalihuollon vastuulla.

Suomessa otettiin käyttöön *nuorisotakuuksi* nimitetty Euroopan Sosiaalirahaston (jatkossa ESR) tukema hanke vuonna 2011, jonka avulla nuorten opiskelu- sekä työpaikan saantia pyritään helpottamaan. Ohjelman vetovastuun otti Työ- ja elinkeinoministeriö. (Nuorisotakuu.eu i.a.) Kun syrjäytymisvaaraa tarkastellaan nuorisotakuun näkökulmasta, syrjäytymisuhan alaiseksi tulkittu nuori on henkilö, joka ei saa perusasteen jälkeen koulupaikkaa, joka ei suorita tutkintoa, joka on TE-toimistossa työttömänä työnhakijana tai joka ei ole missään aktiivisessa toiminnassa ja joka tarvitsee muuta tukea. (Nuorten yhteiskuntatakuu, 8.)

Vaikka nuorisotakuusta ei olekaan erillistä lakia, niin Suomen lainsäädännössä on kuitenkin lakeja joiden mukaan jokaisen kansalaisen työllistymistä kuuluisi tukea. Esimerkiksi Suomen perustuslaissa pykälässä 18 sanotaan, että ” jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla.” Samassa pykälässä mainitaan myös, että julkisen vallan on huolehdittava työvoiman suojelusta sekä edistettävä työllisyyttä ja pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus työhön. Lisäksi Suomen perustuslaissa on maininta yhdenvertaisuudesta, joka tarkoittaa muun muassa sitä, että ketään ei saa esimerkiksi iän vuoksi syrjiä. (Suomen perustuslaki 731/1999.)

Käytännön työssä *nuorisotakuu* perustuu monialaiseen ja moniammatilliseen matalan kynnyksen palveluun. Nuorisotakuusta ei ole erillistä lakia vaan sitä toteutetaan eri hallintoalojen oman lainsäädännön pohjalta. Käytännössä nuorisotakuu tarkoittaa sitä, että jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorelle tai alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle tarjotaan työ-, työkokeilu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi

ilmoittautumisesta. Samaa asiaa ajaa *koulutustakuu*, joka puolestaan tarkoittaa sitä, että jokaiselle peruskoulun päättäneelle taataan koulutuspaikka lukiossa, ammatillisessa oppilaitoksessa, oppisopimuskoulutuksessa, työpajassa tai kuntoutuksessa. Näiden lisäksi on vielä muitakin yksilöllisiä mahdollisuuksia takuun toteutumiseen nuoren elämäntilanteesta riippuen. (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.)

Nuorisotakuun yksi positiivinen vaikutus on se, että nuorten tilanne on voimakkaalla tavalla nostettu esiin politiikassa. Yksilöllisiin seikkoihin on alettu kiinnittää enemmän huomiota, kun nuorten elämäntilanteet ja erilaisten olosuhteiden merkitys on tunnustettu. (Kiilakoski 2014, 25–26.) Myös Katja Komosen väitöskirjassa on nostettu esiin nuorten erilaiset elämäntilanteet. Komonen on tutkimuksessaan huomauttanut, että muun muassa nuorten sosiaaliset taustat vaikuttavat heidän koulutusta koskeviin suunnitelmiinsa ja valintoihinsa kaikissa koulutuksen siirtymäkohdissa, myös opintojen keskeyttämistilanteessa. Vanhempien alhainen koulutustaso ja sosiaaliluokka samoin kuin vähäisen tuen antaminen lasten koulunkäyntiin on katsottu olevan yhteydessä opintojen keskeyttämiseen. (Komonen 2001, 48.)

3 RISKI NUORTEN SYRJÄYTYMISESTÄ

Syrjäytyminen on määritelty muun muassa dynaamiseksi prosessiksi, jonka johdosta jotkut ihmiset jäävät tulkitun yhteiskunnan ulkopuolelle. Syrjäytyneisyyden yhteisenä piirteenä on ihmisten toimintavaihtoehtojen vähäisyys, tulevaisuuden epävarmuus ja sosiaalinen haavoittuvuus. Samoin voidaan todeta, että syrjäytyneillä on poliittisesti, taloudellisesti ja kulttuurisesti vähemmän resursseja kuin muilla. Yhteiskunta on monelta kannalta katsottuna täynnä kilpailua, ja useimmiten nämä ihmiset eivät siinä kilpailussa menesty tai edes halua menestyä. Syrjäytyneet eivät kuitenkaan ole mikään homogeeninen ryhmä, eikä syrjäytyminen suinkaan ole mikään yksisuuntainen prosessi. Se on tutkijoiden mukaan pikemminkin lopputulos siitä kädenväännöstä, jota käydään eri ryhmien voimasuhteista. (Hänninen 2007, 6; Särkelä 2001, 97.)

Vaikka syrjäytymistä pyritään määrittelemään, ei ilmaisun ”syrjäytyminen” käyttö ole sekään täysin ongelmattonta. Kun puhutaan syrjäytymisestä, pystytetään samalla raja-aita, jonka ulkopuolelle syrjäytyneet jäävät. Ulkopuolelle jääneistä tulee ”toisia” ja jollain tapaa epänormaaleja. Loppujen lopuksi on niin, että kaikki käsitteet ovat poissulkevia ja erottelevia. Aina, kun puhutaan ”meistä”, tekee se eron niihin, jotka ovat ”heitä”. Syrjäytyminen on hyvin paljon rajaan kytkeytyvä käsite ja se voidaan ymmärtää myös ulossulkemiseksi. Siinä ei ole kyse ainoastaan huono-osaisuudesta, vaan myös siitä, mitä tässä yhteiskunnassa pidetään normaalina. (Helne 2002, 20–22.)

Syrjäytymisen käsite on ongelmallinen myös siksi, että käsite on pitkälti sekä poliittinen että tutkijoiden ja viranomaisten luoma käsite. Syrjäytyneiksi luokiteltavissa olevat henkilöt eivät useinkaan koe itse olevansa syrjäytyneitä, vaan käyttävät mieluummin itsestään puhuttaessa muita kategorioita, kuten esimerkiksi työtön, sairas tai eläkeläinen. (Saari 2015, 239.)

Syrjäytyminen on vahvasti sidoksissa työttömyyteen ja sitä kautta yhteiskunnan ulkopuolelle joutumiseen. Työttömyyttä puolestaan aiheuttaa osaltaan vääränlainen koulutus tai sen puute. Komonen kirjoittaa, että vaikka Suomessa

on kaikissa koulutusryhmissä entistä enemmän työttömiä, niin mitä vähemmän on koulutusta, sitä todennäköisempää työttömyyskin on. Ilman ammatillista koulutusta olevien kohdalla riski syrjäytyä pysyvästi työmarkkinoilta alkaa olla suuri, ja se koskee erityisesti nuorten ikäluokkaa. (Komonen 2001, 41–42.)

Olisi erittäin tärkeää saada nuoret jatko-opintojen pariin suoraan peruskoulusta, sillä väli vuodet saattavat olla kohtalokkaita tulevan työuran ja elämässä pärjäämisen kannalta. Niistä peruskoulun suorittaneista nuorista, jotka ovat yhden vuoden syrjässä, enää 40 prosenttia suorittaa jatkotutkinnon. Jos opintojen ulkopuolisuutta jatkuu kolme vuotta, suorittaa jatkotutkinnon enää 20 prosenttia nuorista. (Myrskylä 2012, 2.)

Syrjäytymisen riskit voivat vaihdella lasten ja nuorten elämässä, ja olennainen rooli tässä kehityksessä on koululla. Jos lapsella tai nuorella on hyvät vuorovaikutussuhteet sekä hänen mielestään mukavat opettajat ja oppimisympäristö, voivat ne toimia suojaavina tekijöinä suhteessa syrjäytymiseen. Koulutukseen kiinnittyminen edellyttää yleisesti ottaen lapsen ja nuoren motivoitumisen opiskeluun sekä kuulumisen opiskeluyhteisöön. Lisäksi oppimisvaikeudet vaikuttavat lapsen omiin kokemuksiin pystyvyydestään ja kyvyistään. Huonot oppimiskokemukset vaikuttavat pikkuhiljaa myös oppimisasenteisiin ja haluun ponnistella oppimisen eteen. Siksi onkin tärkeää muistaa, että kaikki oppilaat tarvitsevat onnistumisen kokemuksia ja kannustusta koulussa (Poikkeus ym. 2013, 111–112; Viholainen ym. 2013, 88, 91.)

Syrjäytymisen riskiä kasvattaa osaltaan lasten ja nuorten runsastunut neuropsykiatrisen oireilu. Nuorisopsykiatrian erikoissairaanhoidon käynnit ovat lisääntyneet merkittävästi, sillä vuonna 2000 käyntejä oli 91 000, mutta kymmenen vuotta myöhemmin vuonna 2010 jo 213 000. Vastaavasti lastensuojelun sosiaalityön asiakkuus sekä avohuollon tukitoimien piirissä olevien lasten määrä on lisääntynyt, kun vuonna 2000 asiakkaita oli hieman alle 50 000, niin vuonna 2010 heitä oli jo 78 500. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten määrä oli tuolloin noin 17 000. (Kiiski 2013, 77.)

Koulupudokkaaksi ajautuvat muita useammin nuoret, joilla on ongelmia oppimisympäristön sekä vuorovaikutuksen kanssa. Koulupudokkuuden taustalla saattaa olla myös esimerkiksi oppimishäiriö, johon ei ole kiinnitetty riittävästi huomiota (Poikkeus 2013, 111–112). Koulussa koettujen vaikeuksien on havaittu olevan merkittävä lenkki keskeyttämiseen johtavissa syissä. Koulukielteisten nuorten kohdalla epämielekkäät kokemukset koulusta sekä niistä johtuva negatiivinen kuva itsestä oppijana ovat selvästi heikentäneet koulusidonnaisuutta. (Komonen 2001, 134, 144.)

Erääksi syrjäytymisen syyksi on siis esitetty koulupudokkuutta. Toisaalta jo aiemmin mainittu Turun yliopistossa lokakuussa 2017 julkaistu tutkimusartikkeli "Sosiaalisen huono-osaisuuden ylisukupolvisuus Suomessa" ei tue tätä väitettä. Tutkijoiden mukaan ongelmat alkavat nuorten elämässä jo aikaisemmin. Ylisukupolvisen huono-osaisuuden ratkaisussa korostuukin varhaiskasvatuksen ja peruskoulun merkitys.

Edellä esitettyjen lisäksi syrjäytymisen nähdään sisältävän muitakin elementtejä kuin vain henkilön suhteen työhön ja koulutukseen. Syrjäytymiseen ajatellaan liittyvän myös yksityiselämää koskevia asioita. Syrjäytyminen on kokonaisvaltainen kokemus, mutta nuoret saavat muun muassa nuorisotakuun syrjäytymismääritelmän mukaan apua syrjäytymiseen vasta sitten, kun he ovat esimerkiksi keskeyttäneet opintonsa. Viisaampaa olisi kuitenkin puuttua nuoren tilanteeseen jo ennen kuin hän keskeyttää opintonsa tai jää työttömäksi. (Kiilakoski 2014, 24–26.)

Nuorisotyöttömyydellä on usein kauaskantoisia vaikutuksia, sillä työttömyys hankaloittaa nuoren työllistymistä vielä myöhemmässäkin elämänvaiheessa. Työttömyydellä on vaikutuksia myös toimeentuloon ja pitkittyessään se aiheuttaa köyhyyttä. Nuorena koetun työttömyyden pitkän aikavälin vaikutukset syntyvät muun muassa siitä, että ilman työtä nuori ei saa tarvitsemaansa työkokemusta ja ammatillista osaamista tai työelämäkontakteja. Työttömyys saattaa jatkuessaan myös rapauttaa nuorella jo olemassa olevia ammatillisia taitoja. Työnantajien asenne on niin ikään monesti kielteinen työttömänä olleeseen, sillä työttömyyttä pidetään yleensä merkinä henkilön matalasta tuottavuudesta. Lisäksi erityisesti

nuorena koettuun työttömyyteen liitetään usein myös jonkinasteinen yleinen huoli siitä, että nuorten työttömien moraalit rapistuu ja että he oppivat työttömiksi. (Hämäläinen & Tuomaala 2013, 6.)

Nuorten tulevaisuus ei onneksi ole kuitenkaan niin synkkä, kuin miltä se työttömyyslukujen valossa vaikuttaa. Nuorisotyöttömyydestä puhuttaessa täytyy muistaa se, että valtaosalla suomalaisista nuorista menee hyvin ja he tekevät niitä asioita, mitä yhteiskunta heiltä odottaa. Onneksi nuorten lyhytkestoisessa työttömyydessä ei aina ole vaarana syrjäytyminen. (Hämäläinen & Tuomaala 2013, 6.)

Pitkään jatkunut työttömyys sen sijaan vaikuttaa haitallisesti myös terveyteen ja hyvinvointiin. Erityisesti pitkittyneessä työttömyydessä nämä riskit ovat selvästi esillä ja terveysongelmien lisäksi pitkittynyt työttömyys johtaa usein köyhyyteen. Keskimääräisesti työttömät voivat huonommin ja ovat sairaampia kuin työlliset. Työttömyyden pitkittymisen ja toistumisen on tutkimuksissa havaittu alentavan työkykyä sekä lisäävän kuolleisuutta. Työttömyydellä on kohtalokkaita seurauksia myös kokonaiselinaikaa ajatellen, sillä 25-vuotiaiden työttömien miesten odotettavissa oleva elinaika oli 5,6 vuotta ja naisten 1,7 vuotta lyhyempi kuin työllisten. (Terveys- ja hyvinvoinnin laitos.fi i.a.)

4 KIRKON MAHDOLLISUUDET SYRJÄYTYMISVAARASSA OLEVIEN NUORTEN AUTTAMISEKSI

Teemme opinnäytetyön *diakonian* periaatteiden mukaisesti toimivalle taholle ja siksi diakoniatyön määrittely työssämme on olennaista. Diakoniatyö määritellään Kirkkojärjestyksessä seuraavasti: ”Seurakunnan ja sen jäsenten tulee harjoittaa diakoniaa, jonka tarkoituksena on kristilliseen rakkauteen perustuva avun antaminen erityisesti niille, joiden hätä on suurin ja joita ei muulla tavoin auteta.” (Kirkkojärjestys 4, 3).

Avustustehtävä kuuluu olennaisena osana diakonin työhön, vaikka aineellinen ulottuvuus on jäänyt nykyään vähäisemmäksi. Sen sijaan vähäosaisten tukeminen ja auttaminen elämässä eteenpäin ratkaisuja etsimällä ei ole kadonnut minnekään. Raamatulliseen etiikkaan kuuluu sana ’vastuu’, joka kuvaa hyvin myös tämän päivän diakoniaa (Kiiski 2013, 10).

Diakonialla on nähty olevan kolme kehitysvaihetta 1900-luvulla. Ensin syntyi yhdistys- ja laitosdiakonia, toisessa vaiheessa diakonin toteuttama seurakuntadiakonia ja nykyisessä kolmannessa vaiheessa yhteisen seurakunnan ideaa toteuttava diakoniaseurakunta. Viimeisimmän vaiheen tavoite on, että seurakuntalaiset tekisivät palvelutyötä elämänkutsumuksenaan. Tässä nykyisin ihanteena olevassa mallissa seurakunnan diakoniatyöntekijät ovat diakonian asiantuntijoita, joiden tehtäväksi jää diakoniatyön koordinointi seurakuntalaisille etenkin vapaaehtoistyönä. (Koskenvesa 2002, 56–57.) Malli on tuottanut tulosta, sillä Diakoniabarometrin mukaan vapaaehtoisia oli vuonna 2011 yli 30 000 (Kiiski 2013, 23).

Itä-Suomen yliopiston teologian professorin Paavo Kettusen mielestä diakoniassa on kysymys myös kirkon sosiaali-eettisestä toiminnasta, jossa kiinnitetään huomiota niihin rakennetekijöihin, jotka aiheuttavat ihmisille kärsimystä. Tällöin aineellista auttamista keskeisemmäksi diakonian tavoitteeksi suomalaisessa yhteiskunnassa tulisikin nostaa työllisyyden parantaminen. Hänen mukaansa paras lääke häpeän, syyllisyyden ja itsearvostuksen puutteen

sekä syrjäytymisen ja köyhyyden estämiseksi on työpaikka. (Kettunen 2001, 141–142.)

Diakoniatyön analysointiin hyvä lähde on kyselytutkimukseen perustuva säännöllisin väliajoin ilmestyvä Diakoniabarometri. Julkaisussa vuodelta 2013 selviää muun muassa vastaus siihen, mitkä ovat keskeiset 19 työaluetta 34 kohtaan pilkotussa diakoniatyössä. Suurin osa-alue on taloudellinen avustaminen, jonka jälkeen tulevat diakoninen vanhustyö sekä ruoka-avustaminen. Taloudelliseen auttamiseen liittyy aina lisäksi muita ulottuvuuksia, kuten viranomaisyhteistyötä, neuvontaa ja ohjausta, keskustelua ja myötäelämistä, rohkaisemista ja kannustamista sekä hengellistä auttamista. (Kiiski 2013, 20–22.)

Barometrissa diakoneilta kysyttiin yhteistyöstä eri toimijoiden kanssa. Eniten yhteistyötä tehtiin sosiaaliviraston kanssa toimeentuloasioissa ja toiseksi eniten oman seurakunnan muiden työalojen kanssa. Vielä vuonna 2013 yhteistyö työvoimahallinnon ja EU-projektien kanssa sen sijaan oli vähäistä tai sitä ei ollut lainkaan. (Kiiski 2013, 36.) Polku X -hanke on uudenlaista toimintaa myös tällä saralla, sillä se on rahoitettu EU:n rahoilla ja sen toiminta liittyy nimenomaan työllistämiseen.

Barometriä varten tehdyssä kyselyssä tiedusteltiin myös diakonien mielipiteitä nuorten ongelmista. Kaikkein merkittävimmäksi syylliseksi nousivat taloudelliset ongelmat, eli työn ja toimeentulon puute. Toisena ongelmia aiheuttavana tekijänä nähtiin elämänhallinnan puutteen, kun asioitaan ei joko osata tai jakseta yrittää laittaa itse kuntoon. (Kiiski 2013, 79.)

Tärkeä osa ”tavallista” diakonin työtä on sielunhoito, jos asiakas kaipaa hengellistä tukea. Saattaa olla niin, että diakoni on valmistautunut tarjoamaan hengellistä apua, mutta asiakkaan näkökulmasta katsottuna ainoa ongelma on työttömyys. (Kettunen 2001, 137.) Tässä työssä tausta-aineistona käytetyn nuorten haastatteluraportin mukaan Polku X:n nuoret lähtivät mukaan hankkeeseen nimenomaan työllistymisen tai opiskelupaikan toivossa. Heille hankkeen diakonisuudella ei ollut muuta merkitystä, kuin että joillain saattoi olla positiivisia muistoja seurakunnan toiminnasta. Toisaalta hengellisyyttä ei

hankkeessa mitenkään korostetusti tuotu esiin diakonienkaan taholta. On ehkä hyvä, että seurakunnan toimintaa ja diakoniaa tehdään tutuksi asiakasryhmille aivan tavallisena ja turvaa tuovana toimintana ilman ennakkoluuloja puolin ja toisin.

Nykypäivän diakoniatoimintaa ei voi kuvata ilman laajaa järjestösektoria. Diakoniatyön alueella on historian kuluessa ollut useita murrosvaiheita, jolloin yhdistyksen, säätiön tai muun uuden organisaation perustaminen on nähty oikeaksi tavaksi vaikuttaa kehitykseen. Järjestöt ovat löytäneet etsivän diakonian avulla yhä uusia marginaaliryhmiä pysyvän avun piiriin. Kirkko ei ole kuitenkaan halunnut luoda yhteiskunnan palveluille rinnakkaisjärjestelmää, mutta se voi täydentää virallista järjestelmää esimerkiksi juuri säätiöiden työn avulla. Diakoniaorganisaatiot ovat myös itse kirkkoa joustavampia toimijoita, sillä ne edustavat samanaikaisesti markkinatalouteen perustuvaa yksityistä sektoria sekä vapaaehtoistyötä ja aatteellista yleishyödyllistä toimintaa korostavaa kolmatta sektoria. (Malkavaara 2002, 294-295.) Polku X -hankkeen takana oleva Martinus-säätiö on edellä kuvatun kaltainen toimija, joka on lähtenyt rohkeasti mukaan nuorten työllistämistalkoisiin.

Työttömyysongelmaan on herätty myös evankelisluterilaisen kirkon kirkkohallituksessa. Kirkkohallituksen virastokollegio nimesi työryhmän toukokuussa 2016, jonka toiminta-aika päättyi saman vuoden lopussa ja tulokset tuotiin päätettäväksi kirkkohallituksen täysistunnolle. Työryhmän koollekutsujana toimi piispa Irja Askola ja työryhmän tehtävä muotoutui siten, että sen tarkoituksena oli tehdä näkyväksi työttömyystilanteen ongelmallisuus ja vakavuus, etsiä uusia ratkaisumalleja työllistämiseen sekä edistää kirkon aktiivisempaa roolia työllistämisessä ja työttömien parissa työskentelyssä. (Latvus 2017.)

Työryhmän ja esitysten pohjalta evankelisluterilainen kirkko on ottanut tavoitteekseen luoda ja tarjota tuhat työmahdollisuutta (#1001työtä) seurakunnissa. Työryhmä katsoi, että tämä tavoite on mahdollista saavuttaa, jos kaikki seurakunnat osallistuvat tavoitteen saavuttamiseen. Hanke pilotoitiin vuonna 2017 ja toteutetaan vuonna 2018. Työmahdollisuuksia ei rajata keneltäkään pois, mutta työllistystoimet kohdennetaan erityisesti

pitkäaikaistyöttömille nuorille, yli 55-vuotiaille työttömille sekä maahanmuuttajille. Tavoitteena on, että kunkin osallistujan työkokeilu kestäisi kuusi kuukautta ja palkkatuettu työ kolmesta neljään kuukautta. Tällöin työllistymisjakson yhteispituus voisi olla 9–10 kuukautta. (Latvus 2017.)

Työllistymiskokonaisuuteen kuuluisi myös henkilökohtaisesti saatava ohjaus ja tuki, jolloin jokainen työllistetty saisi oman ohjaajan ja motivoivat työtehtävät. Tämän lisäksi palkkatuetusta työstä maksetaan palkka sekä laaditaan aktiivinen kartoitus työllistetyn tilanteesta ja työkokeilun jälkeisen ajan vaihtoehtoista. (Latvus 2017.)

5 MARTINUS-SÄÄTIÖN POLKU X -HANKE

5.1 Martinus-säätiö

Martinus-säätiö on Tampereella ja Tampereen seudulla toimiva Tampereen evankelisluterilaisen seurakuntayhtymän vuonna 2004 perustama diakoniasäätiö, joka määritelmänsä mukaan toimii apua ja tukea tarvitsevien ihmisten hyväksi diakoniatyön periaatteiden mukaisesti (Martinus-säätiö).

Säätiö omistaa kiinteistöosakeyhtiö KOy Martinuskodit, joka toteuttaa rakennushankkeita, jotka mahdollistavat erilaisten kuntoutujien asumispalvelut. Tällä hetkellä sillä on kaksi vuokra-asuntoja tarjoavaa taloa, joista toinen on vuonna 2011 rakennettu 60 paikkainen päihde- ja mielenterveyskuntoutujien Martinuskoti Hervannassa ja toinen vuonna 2016 perusparannuksen jälkeen avattu 23 paikkainen koti huumeidenkäyttäjille Kaukajärvellä. Palvelut näihin taloihin tuottaa Tampereen kaupunki sekä Pirkanmaan Sininauha ry. (Martinus-säätiö.)

Toisena omistuksena säätiöllä on Martinus-palvelut Oy -niminen yhteiskunnallinen yritys, jonka tarkoituksena on tuottaa ilman voitontavoittelua palveluja sekä työllistää työttömiä henkilöitä. Martinus-palvelut Oy:llä on oma autohuolto tarjoava M-huoltamo Vehmaisissa sekä M-siivous, joka tarjoaa koti- ja laitossiivousta asiakkaille. (Martinus-säätiö.)

Edellisten lisäksi säätiöllä on M-Epilä-niminen kehitysvammaisten työ- ja päivätoimintakeskus Epilässä. Säätiö tekee myös hanketyötä ja erilaisia projekteja. Koulutusyhteistyötä tehdään erityisammattioppilaitos Luovin ja Diakonia-ammattikorkeakoulun kanssa. Luovissa on erillinen tuotantokoulu, joka on tarkoitettu auto- ja siivousalan opiskelijoille. (Martinus-säätiö.)

5.2 Polku X -hanke

Polku X oli kaksivuotinen hanke, jonka tarkoituksena oli auttaa tamperelaisia ja naapurikunnissa asuvia 17–29-vuotiaita työttömiä nuoria kohti työ- tai opiskelupaikkaa. Hankkeen toteuttajina toimivat Martinus-säätiö ja Tampereen kaupunki. Rahoitus puolestaan tuli ESR:lta, toteuttajatahoilta ja Tampereen kaupungilta. Yhteistyöverkoston muodostivat lisäksi paikalliset yritykset, yhdistykset, oppilaitokset ja Diakonia-ammattikorkeakoulu. (Martinus-säätiö.)

Hankeella oli nuorten työllistämisen lisäksi muutama pidempiaikainenkin tavoite. Ensinnäkin tavoitteena oli, että hankkeen myötä työnantajat alkaisivat suhtautua entistä myötätuntoisemmin nuoriin, joilla on saattanut olla elämänsä varrella vaikeita haasteita. Toisena tavoitteena oli kirkon yhteisen tulevaisuusstrategian mukaisesti tuoda työllisyysneuvonta tiiviimmäksi osaksi seurakunnan toimintaa. (Martinus-säätiö.)

Hanke sai alkunsa siten, että Tampereen seurakuntayhtymässä pitkään oppilaitosdiakonina ja nuorten avoimen toimintapaja Messin johtajana toiminut nykyinen diakonia- ja yhteisvastuuyksikön toiminnanjohtaja oli työssään huomannut yhteiskunnallisia aukkopaiikkoja etenkin koulupudokkaiden asiassa. Hän mietti pitkään keinoa auttaa kyseistä ryhmää, kunnes ESR:n hankerahastossa avautui vuonna 2015 aiheeseen sopiva haku. Yhdessä Martinus-säätiön projektijohtajan kanssa he sitten kirjoittivat onnistuneen hankehakemuksen.

Hanke käynnistettiin lokakuussa 2015 ja siihen palkattiin kaksi työhönvalmentajaa, joilla oli aiempaa kokemusta nuorten työllistämispalvelujen järjestämisestä muun muassa TE-toimistossa. Seurakuntien puolelta hankkeessa aloitti erityisdiakoni, joka teki 60-prosenttista työaikaa hankkeessa. Hankkeen loppuvaiheessa diakoni vaihtui nuorisotyötaustaiseen toiseen diakoniin, ja hänen tehtäväkseen tuli lähinnä etsiä harjoittelupaikkoja seurakunnista. Pajoille palkattiin ohjaajia kesään 2017 asti. Sen jälkeen toiminta on jatkunut Ruokapankissa, jonne nuoria varten palkattiin muun muassa päihdetyöhön perehtynyt ohjaaja.

Työhönvalmennuksen avulla pohdittiin yhdessä nuoren kanssa suuntaa työelämään tai alan valintaan. Harjoittelupaikkoja oli kolmen tasoisia: yksityisissä yrityksissä, seurakunnissa ja hankkeen omissa työpajoissa. Hankkeella oli myös viisi omaa työverstasta, joihin nuoret halutessaan pääsivät työkokeiluun. Ne olivat Nekalan seurakuntatalon yhteydessä toimineet keittiö-, kädentaidot- ja mediaverstaat sekä Ruokapankin yhteydessä toiminut logistiikka-alan verstaas ja Vehmaisissa Martinuksen toimintojen yhteydessä toiminut autoverstaas. Verstaalle menoa pidettiin parhaimpana vaihtoehtona etenkin silloin, jos haluttiin varmistaa, onko nuoren vuorokausirytmisi kunnossa ja pystyykö hän sitoutumaan jokapäiväiseen toimintaan. (Kerttula & Nurmilaakso 2017, 2). Nuorille pidettiin ennen työpaikoille menoa ”työelämän ABC-kurssi”, jossa käytiin läpi työelämän sääntöjä, kuten esimerkiksi työaikojen noudattamisen ja poissaolojen ilmoittamisen tärkeyttä.

Hankkeella oli tavoitteenaan saada kahden vuoden aikana noin 200 nuorta mukaan hankkeeseen. Sen lisäksi tavoiteltiin noin kolmannekselle hankkeesta mukana olleelle nuorelle joko työpaikkaa tai koulutuspaikkaa hankkeesta lähtemisen jälkeen. Osakysymyksenä opinnäytetyössämme onkin se, miten hankkeen tavoitteet näiltä osin toteutuivat.

Hanke itsessään oli aika lyhyt, sillä se kesti vajaa kaksi vuotta. Alku oli hieman tahmeaa, koska sen käynnistäminen vei paljon aikaa. Haastatteluissa työntekijät kertoivat, miten alussa oli vaikeaa saada esimerkiksi TE-toimistolta nuorten yhteystietoja tiukan tietosuojan vuoksi. Hanketta ei voinut kuin mainostaa esimerkiksi TE-toimiston tiloissa tai sosiaalisessa mediassa. Loppua kohden tosin asiakkaita alettiin lähettää jopa liiaksi asti, kun huhu kiersi, että hankkeeseen mahtuu mukaan. Toimintaa piti kuitenkin alkaa ajaa alas jo hyvissä ajoin ennen loppua, kun pajojen ohjaajien palkkarahat oli käytetty.

Myöskään nuorille hankkeesta mukana olo ei välttämättä kestänyt kovin kauan. Heille tarjottiin harjoittelupaikkoja, joihin tehtiin sopimus 1–6 kuukaudeksi. Sen pidempään ei harjoittelussa voinut olla työvoimapolitiittisista syistä. Nekalan seurakuntatalolla pidetyt verstaat loppuivat kesken hankkeen jo kesäkuussa 2017. Auto- ja keittiöverstaat jatkoivat hankkeen loppuun saakka. Huhtikuusta

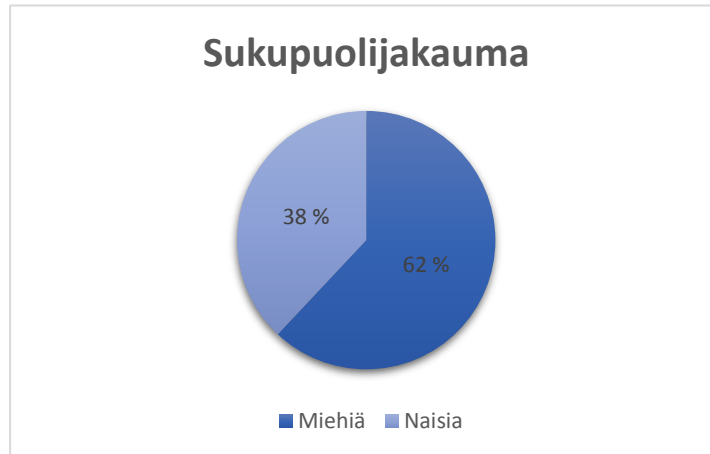
2017 alkaen nuoria on ohjattu Ruokapankkiin harjoittelijoiksi. Sinne otetaan kerralla 6 nuorta.

Mukaan hankkeeseen tultiin pääsääntöisesti TE-toimiston kautta, mutta oli myös muita väyliä, kuten Tampereen kaupungin työllisyyspalvelut (jatkossa Typa), etsivä nuorisotyö, nuorten Monitoimitalo 13 sekä Facebook. Nuoret olivat saaneet tietoa hankkeesta myös kavereiltaan niin sanotun ”puskaradion” kautta.

Nuorille hankkeeseen mukaan lähteminen oli pyritty tekemään mahdollisimman helpoksi. Mitään taustatietoa mukaan päässeistä nuorista ei hankkeen käyttöön saatu TE-toimistosta etukäteen, mutta heille itselleen annettiin täytettäväksi henkilötietolomake. Siinä saattoi vapaaehtoisesti kertoa taustoistaan, kuten esimerkiksi mahdollisista diagnooseista. Sen sijaan haasteena oli löytää nuorille harjoittelupaikkoja, sillä suuressa kaupungissa on yleensä samanaikaisesti meneillään paljon erilaisia hankkeita ja nuoria tarjolla niihin.

Erityistä Polku X:ssä oli se, että osa työntekijöistä oli diakoneja. Tampereen seurakuntayhtymä on myös ollut aktiivinen osapuoli etsittäessä nuorille harjoittelupaikkoja. Tavanomaiseen työllistämishankkeeseen verrattaessa tässä hankkeessa voitiin diakonian avulla hoitaa nuorten asioita kokonaisvaltaisemmin, kun käytössä oli myös diakoniatyön resurssit. Diakonille kohdistettiin erityisesti ne nuoret, jotka kaipasivat taloudellista tai pidempiaikaista tukea esimerkiksi elämänhallintaan.

Viimeinen kontaktimme hankkeeseen ja sen työntekijöihin oli marraskuussa 2017, jolloin Tampereen seurakuntien talolla vietettiin hankkeen 2-vuotissyntymäpäivää seminaarin merkeissä ja samalla kuultiin tuoreimmat kuulumiset sekä suunnitelmat jatkotoimenpiteistä. Seminaarissa tuotiin esille, että kaiken kaikkiaan Polku X -hankkeella on ollut asiakkaana 211 nuorta aikuista, joista 38 prosenttia oli naisia ja 62 prosenttia miehiä (Kuvio 1).

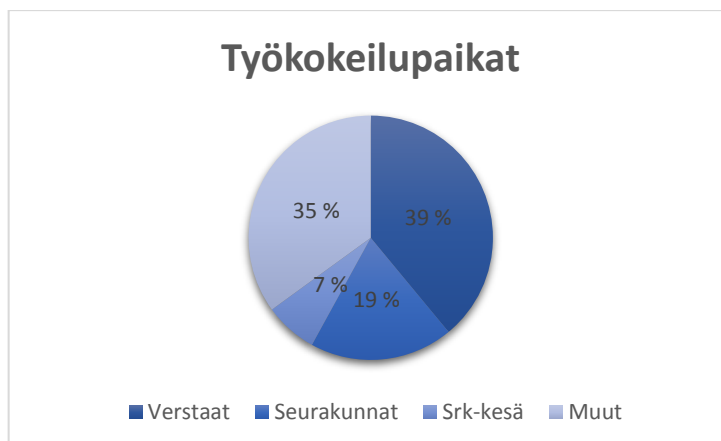
Kuvio 1: Hankkeeseen osallistuneiden nuorten sukupuolijakauma

Asiakkaista työllistyi 22 prosenttia. Heistä 3 prosenttia sai oppisopimuspaikan. Opintojen pariin päätyi 25 prosenttia ja 53 prosenttia jäi työttömäksi tai ohjattiin muiden palveluiden pariin (Kuvio 2). Muilla palveluilla tarkoitetaan tässä tapauksessa muun muassa kuntouttavaa työtoimintaa tai sitä, että asiakas siirtyi työkokeiluun jollekin muulle taholle.

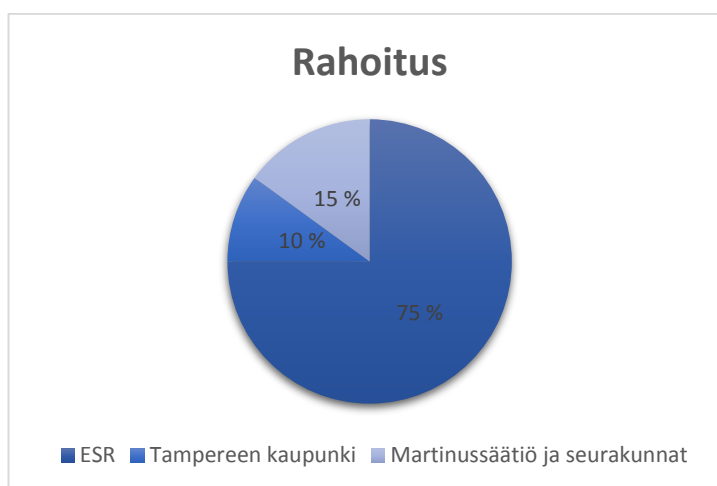
Kuvio 2: Asiakkaiden sijoittuminen hankkeen jälkeen

Hankkeen aikana yhteistyötä tehtiin 15 eri seurakunnan toiminnon ja 50 eri yrityksen tai muun työnantajan kanssa. Omilla verstailla oli työhön tutustumassa 82 nuorta ja seurakunnilla eri toiminnoissa 40 nuorta. Erillisen kesäpolun ansiosta 12 nuorta sai kesätyötä seurakunnalta (Kuvio 3).

Kuvio 3: Mistä nuoret saivat työkokeilupaikkoja

Hankkeen lopullinen rahoitus jakaantui siten, että ESR:n osuus oli 75 prosenttia, Tampereen kaupungin 10 prosenttia ja Martinus-säätiön sekä Tampereen ev.lut. seurakuntayhtymän yhteensä 15 prosenttia (Kuvio 4).

Kuvio 4: Hankkeen rahoitus

Vaikka hanke päättyi virallisesti 30.11.2017 Polku X:n on tarkoitus jatkaa Tampereen evankelisluterilaisten seurakuntien toimintana, sillä sen katsotaan olevan nykyajan diakoniatyötä. Diakoniatyön tekemiseen kannustetaan kaikkia seurakunnan työntekijöitä, ei vain pappeja tai diakoneja. Konkreettisesti nuorille tullaan tarjoamaan työelämälähtöisiä työkokeilupaikkoja, joista käytetään polkunimitystä. Polkuja ovat Ruokapankkipolku, keittiöpolku, autopolku, kiinteistöpolku sekä aula- ja materiaalipalveluidenpolku. Suunnitelmassa olisi myös saada käyntiin hoiva- tai avustamispolku, joka tarjoaisi alan työkokeilupaikkoja nuorille.

Työhönvalmennus kuuluu jatkossa diakonia- ja yhteiskuntavastuun yksikölle ja se sisällytetään osaksi kahden tai kolmen työntekijän toimenkuvaa. Tällä on tarkoitus varmistaa nuorten ohjautuminen ja jatkopolut työkokeilujen jälkeen sekä se, että käytännöt jäävät elämään hankkeen päättyessä. (Seminaari 23.11.2017.)

5.3 Nuorten kokemuksia hankkeesta³

Toinen meistä teki kevättalvella 2017 Polku X -hankkeelle julkaisemattoman väliraportin, jossa tehtiin haastattelu kymmenelle 21–29-vuotiaalle hankkeessa mukana olleelle nuorelle. Haastatteluissa nousi kiinnostavasti esiin nuorten omat ajatukset työttömyydestään ja kamppailustaan työn sekä opiskelupaikkojen saamiseksi. Samalla heidän puheissaan korostui se, miten tärkeitä työllistämishankkeet osaavine ammattilaisineen nuorille ovat. Nuorten näkökulmaa ajatellen on tärkeää tietää, mitä voimavaroja hankkeeseen osallistuminen heille antoi ja pääsivätkö he eteenpäin tulevaisuutensa suunnittelemisessa. Kiinnostavaa oli myös tietää, miten he ovat kokeneet eron mahdollisiin aiempiin työllistämistoimenpiteisiin. Raportin avulla on pyritty lähinnä selvittämään niitä positiivisia vaikutuksia, joita hankkeeseen osallistuminen nuorille antoi.

Tampere on Suomen suurimpia kaupunkeja, ja sillä on opiskelijakaupunkina vahva vetovoima nuorten keskuudessa. Erityinen piirre on se, että kaupunki vetää opiskelijanuorten lisäksi puoleensa työttömiä nuoria etenkin lähiseudulta. Haastatelluista kymmenestä nuoresta vain yksi oli syntyperäinen tamperelainen. Näin on ollut aina, mutta yhteiskunnallisen rakennemuutoksen vuoksi nykyään ei esimerkiksi ole enää suuria tehtaita, joihin he voisivat työllistyä. Palvelualallaakaan ei ole liiemmästi vapaita työpaikkoja taloudellisen taantuman aikana tarjolla ja jos on, nekin ovat lähinnä määrä- tai osa-aikaisia töitä. Moni nuori oli koulukeskeyttäjä tai alan vaihtaja, joka on opiskellut alaa, joka ei työllistä tai kiinnosta enää.

³ Luku perustuu Elina Kivirannan kirjoittamaan julkaisemattomaan raporttiin, joka on kirjoitettu Polku X-hanketta varten 16.4.2017.

Koulutustaustaltaan nuoret olivat hyvin kirjava joukko. Kaikki olivat käyneet peruskoulun loppuun ja muutamalla oli takana myös lukio-opinnot. Valmiita tutkintoja oli muun muassa rakennusalan perustutkinto, datanomi, merkonomi, leipuri-kondiittori ja nuoriso- ja vapaa-ajan ohjaajan tutkinto. Monelta oli kuitenkin jäänyt tutkinto kesken, kuten sähkö-, puu- ja catering alan perustutkinnot ja vartijakurssi. Syyksi he sanoivat sen, ettei koulun penkillä istuminen maistunutkaan enää peruskoulun jälkeen, eli että

en viihdy luokassa tai että näpräyshomma ei ole mun juttu.

Aiempaa työkokemusta ei kaikilla ollut, mutta jos sitä oli, niin se oli tyypilliseltä matalan kynnyksen alalta. Ammattinimikkeitä oli kouluavustaja, varastotyöntekijä, siivooja, rakennustyöntekijä, autonkuljettaja, eläintenhoitaja, lastenhoitaja, leiriohjaaja ja keittiötyöntekijä. Työsuhteet olivat olleet määräaikaista, esimerkiksi kesä- tai kausitöitä.

Moni oli ehtinyt olla vastaavanlaisessa työllisyyttä edistävässä palvelussa asiakkaana jo aiemmin. Kurseja oli järjestänyt esimerkiksi TE-toimisto, jolloin tarjolla oli ollut CV:n tekoon ja työhaastatteluun valmentavia kurseja sekä uravalmennusta. Muita palveluita oli tarjonnut muun muassa Typa, TAKK (Tampereen Aikuiskoulutuskeskus), Staffpoint ja Cimson, jossa nuori oli käynyt elämänhallintaan liittyvän kurssin. Yksi haastateltava esitti hyvän idean edellä mainittujen kurssien lisäksi, sillä hän olisi kaivannut enemmän tietoa työsopimukseen liittyen, ja erityisesti siihen, miten esimerkiksi osa-aikatoiden tekeminen vaikuttaa saatuihin tukiin.

Mielipiteet palveluista olivat pääosin myönteisiä, mutta kritisoitavaakin löytyi. Eräs nuori valitteli sitä, kuinka TE-toimistossa panostetaan lähinnä vain alle 25-vuotiaisiin nuoriin. Toinen sanoi TE-toimiston toiminnan olevan ”*omituista löysäilyä*”, kun seuraava yhteydenottoaika sovittiin vasta kolmen kuukauden päähän. Yksi nuorista oli ollut starttipajalla, joka oli suunnattu lähinnä mielenterveyskuntoutujille. Siellä nuoren mukaan päivät kuluivat sohvilla jutellen ja elokuvia katsellen, välillä tosin käytiin läheisellä liikuntahallilla urheilemassa, minkä nuori koki paikan antoisimpana toimintana.

Nuoret lähtivät mukaan hankkeeseen luonnollisesti sen vuoksi, että polku työelämään tai koulutukseen löytyisi. Kaikki haastatellut olivat erittäin tyytyväisiä saamaansa palveluun, sillä asetetut toiveet olivat pääsääntöisesti toteutuneet. Osa oli saanut hankkeen avulla jopa oppisopimus- tai koulutuspaikan. Joidenkin haastateltujen motiivit hankkeeseen osallistumiseen olivat olleet vaatimattomampia, mutta silti erittäin tärkeitä. Yksi nuori muotoili ajatuksensa seuraavasti:

on pääasia päästä pois kotoa ihmisten ilmoille.

Päivärytmin löytymistä ja ryhdin saamista elämään pidettiin myös tärkeänä, sillä kuten eräs nuori tilannettaan kuvasi, niin

jos nukkuu kello 15 asti, ei enää ehdi hakea mihinkään.

Pienessä otoksessa näkyi hieman sukupuolieroa, sillä eräs tyttö sanoi kyllä viihtyvänsä hyvin kotona, tosin olevansa nyt yhtä työkokemusta rikkaampi. Sen sijaan avoliitossa asuva nuorimies koki kotona tulevansa vain levottomaksi ja avopuolison taholta kertyvän painetta mennä elämässä eteenpäin. Ehkä on niin, että miehille kotona ilman työtä oleminen on edelleen moraalisesti ajateltuna vaikeampaa.

Erityistä kiitosta nuoret antoivat ohjaajille, jotka heidän mielestään olivat aidosti kiinnostuneet nuorten asioista, ja näkivät vaivaa heidän vuokseen. Paikkoja alettiin etsiä heti ja ideoita haettavista paikoista heiteltiin koko ajan ilmaan. Työntekijöillä oli kontakteja työ- ja opiskelupaikkoihin, ja niihin tutustuminen järjestyi nopeasti. Positiivista oli myös se, että nuoret saattoivat halutessaan suorittaa sekä hygieniapassin, että työturvallisuuskortin. CV: t laitettiin myös yhdessä kuntoon ja lisäksi autettiin erilaisten lomakkeiden täytössä. Eräs nuorista ei ollut edes tiennyt, että hakea voi myös syksyn yhteishaussa. Toinen nuori puolestaan ei ollut tiennyt, että Aikuiskoulutuskeskukseen on ympärivuotinen non stop-haku.

Tärkein tuki ohjaajilta tuli sen kautta, että he lähtivät nuorten mukaan tutustumaan harjoittelupaikkoihin, mihin ei yksin olisi välttämättä tullut mentyä. Haastattelun nuoren mielestä jo pelkästään haastatteluun pääsy on ollut voitto, sillä työnantajat eivät yleensä ole kiinnostuneita, kun on hakenut paikkaa itse. Hän totesikin, että

Aina kysytään työkokemuksesta, eikä sitä ole.

Eräs nuori myönsi, että olisi vaatinut itseltä liian paljon hakea paikkaa. Samaisella nuorella oli ongelmia muutenkin elämänhallinnassa, sillä luottotiedot olivat menneet ja velat painoivat mieltä. Hän iloitsi siitä, että hanke järjesti hänelle bussikortin, jonka avulla pääsi käymään töissä. Seuraava tavoite oli ottaa yhteyttä velkaneuvontaan.

Jos harjoittelupaikkaa ei löytynyt, niin vaihtoehtona oli osallistua Nekalan seurakuntatalolla järjestettäviin työpajoihin. Yksi haastateltava kuvaili käsityöpajaa sellaiseksi,

kuin olisi kansanopiston kurssilla ollut.

Toisen mielestä keittiöpajalla oli liikaa vastuuta, mutta toiselle se oli juuri sitä, mitä hän oli kaivannut. Molemmille oli tärkeää saada huomata omat taipumuksensa työkokeilun myötä. Jälkimmäinen haastateltava totesi salaa haaveilleensa keittiöalan töistä, mutta vasta pajalla olon jälkeen ja kehuja saatuaan kertoi saaneensa tarpeeksi itseluottamusta hakea alan kouluun, johon sitten pääsikin. Myös mediapajan ohjaajaa kuvailtiin ”*mahtavaksi tyyppiä*”.

Usea haastatteluun osallistunut nuori oli oppinut tuntemaan paremmin itseään, ja keksinyt sen, mitä ehkä haluaisi tehdä tulevaisuudessa. Nykypäivänä on niin paljon mahdollisuuksia, että oikean alan löytyminen voi olla ylitsepääsemättömän vaikeaa. Toisaalta virhevalintoja tulee tehtyä esimerkiksi koulutuspaikkojen suhteen, kun mennään vaikkapa sinne, minne kaveritkin menevät. On tärkeää, että ammatinvalinnassaan epävarmat nuoret pääsevät kokeilemaan käytännön harjoittelun avulla erilaisten töiden tekemistä, sillä vain siten heille selviää se, mitä

työtä he itse haluaisivat työkseen tehdä. Monilta on itseluottamus kadonnut, kun ikätoveri toisensa jälkeen löytää paikkansa, mutta omaa paikkaa ei tunnu löytyvän millään tai sitä kohti pyrkiessä omat voimat loppuvat. Tähän tarvitaan nuoren asioista kiinnostunutta ja työhönsä paneutunutta työhönvalmentajaa, joka jaksaa tsemjata nuorta yhdessä yrittäen eteenpäin. Tämä näyttää toteutuneen mallikkaasti Polku X -hankkeessa

Hyvänä käytäntönä nuoret pitivät sitä, että hankkeessa ei ollut niin tiukkoja sanktioita, kuin viranomaisten järjestämissä toimenpiteissä on. Sen sijaan niissä voitiin tarvittaessa joustaa nuoren oman jaksamisen mukaan. Moni haastatelluista ei ollut vuosiin käynyt säännöllisesti missään koulussa tai työssä, minkä vuoksi he nyt arvostivat säännöllistä päivärytmiä sekä ryhdin saamista elämäänsä. Nuorten sanoin,

on mahtava fiilis, kun on vihdoin saanut itsensä liikkeelle ja ajatuksensa rullaamaan”.

6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

6.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Kiinnostuksemme Polku X -hanketta kohtaan syntyi syksyllä 2016 pidetyssä Tampereen seurakuntien talossa järjestetyssä infotilaisuudessa, jossa hanketta esiteltiin sekä toivottiin sille opinnäytetyön tekijää. Seuraavaksi olimme yhteydessä Martinus-säätiön projektijohtajaan sekä työhönvalmentajiin. Toinen meistä lupautui myös tekemään hankkeelle väliraportin, jossa haastateltiin kymmentä hankkeessa mukana ollutta nuorta. Heidän kokemuksistaan hankkeessa haluttiin saada ensikäden tietoa, jotta parannuksia toimintatapoihin oltaisiin voitu tehdä vielä hankkeen toiminta-aikana. Tämän jälkeen tutustuimme hankkeen työpajoihin ja aloimme miettiä kysymyksiä työntekijöille.

Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää, mitä uutta diakoniatyö voisi tuoda nuorten työllistämiseen. Vastauksia pyrimme samaan selvittämällä sitä, miten Polku X -hanke onnistui nuorten työttömien aktivoimisessa. Lisäksi pohdimme yleisellä tasolla sitä, mitä uutta diakonian avulla nuorisotyöttömyyden hoitoon voitaisiin tuoda.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten diakonian avulla voidaan auttaa työttömiä nuoria työllistämishankkeessa?
2. Miten diakonisuus näkyy Polku X -hankkeen toteutuksessa?

6.2 Aineiston keruu

Opinnäytetyömme on laadullinen eli kvalitatiivinen työ. Laadullisessa tutkimuksessa aineistoa voidaan kerätä havainnoimalla, teemahaastattelulla tai hyödyntämällä jo olemassa olevia dokumentteja tai audiovisuaalisia tallenteita

(Kananen 2014, 9). Omassa työssämme päädyimme keräämään aineistoa haastattelemalla hankkeen työntekijöitä.

Tutkimusmenetelmäksi valitsimme teemahaastattelun, jonka runkona oli muutama etukäteen lähetetty kysymys. Haastattelutilanteista oli tarkoitus tehdä mahdollisimman keskustelevia, joten emme halunneet laatia tiukkaa kysymyspatteria. Teemahaastattelussa ei olekaan olennaista yksityiskohtaiset kysymykset, vaan se, että haastattelu etenee tiettyjen teemojen varassa. Tämä pääosin vapauttaa haastattelutilanteen tutkijan näkökulmasta ja tuo tutkittavien äänen paremmin kuuluviin. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 48.) Luottamuksellisessa ja avoimessa hengessä käyty keskustelu oli mielestämme paras vaihtoehto tämän kaltaisen aiheen tiedonhankintaan. Laadullisessa tutkimuksessa ei voikaan laatia kovin yksityiskohtaisia tutkimuskysymyksiä, sillä silloin ei olisi kyseessä enää laadullinen vaan määrällinen tutkimus. (Kananen 2014, 16.)

Aineisto koottiin teemahaastatteluista, joissa mietittiin erityisesti sitä, miten diakonian avulla voidaan auttaa työttömiä nuoria. Haastattelukysymysten avulla halusimme johdattaa keskustelua yleisestä yksilölliseen mielipiteeseen. Taustatietokysymysten jälkeen kysyimme orientaationa aiheeseen haastateltavan mielipidettä nuorisotyöttömyydestä ja sen merkityksestä yhteiskunnalle. Tämän jälkeen siirsimme ajatukset kirkkoon ja seurakuntaan kysymällä niiden vastuusta tässä ongelmassa. Sen jälkeen keskustelu siirtyi haastateltavaan, kun kysyimme hänen omasta kokemuksestaan nuorten tai työttömien kanssa toimimisesta. Lopuksi kysyimme haastateltavien kokemuksista Polku X -hankkeessa sekä siinä ilmenneistä haasteista. Näillä kahdella perättäisellä kysymyksellä halusimme saada aikaan vertailua aiemman kokemuksen ja Polku X -hankkeen välille. Viimeinen kysymyksemme koski varsinaista tutkimusongelmaamme, sillä halusimme kuulla työntekijän mielipiteen siitä, mitä erityistä annettavaa diakonialla voisi olla nuorisotyöttömyysongelman hoitamiseen.

Haastattelut tehtiin ennalta lähetettyjen kysymysten pohjalta ja ne nauhoitettiin sekä litteroitiin. Ennen jokaista nauhoitusta haastateltavalta kysyttiin lupa haastatteluun sekä sen nauhoittamiseen. Kysymykset laadittiin vapaamuotoisen

haastattelun periaatteella ja ne toimivat enemmänkin keskustelun virittäjänä. Vaikka haastatteluja ohjattiin sisällöllisesti etukäteen laadituilla teemoilla, oli haastattelun kulku kuitenkin vapaamuotoista. Teemahaastattelulle on ominaista se, että samat kysymykset esitetään kaikille haastateltaville, mutta haastattelun kulku voi muuttua jokaisen teemahaastatteluun osallistuvan kohdalla. (Kuula 2011, 128–129.)

Teemahaastattelusta saatu tieto ei siis ole yleistettävissä, mutta toisaalta sen avulla voidaan saada tärkeää tietoa sen tarjoamasta näkökulmasta kyseisestä ilmiöstä. Tämän opinnäytetyön avulla emme siis pyri niinkään kattavaan selvitykseen, vaan kerromme sen avulla yhden näkökulman aiheeseen. Haastattelukysymykset on laadittu siten, että ne liikkuvat vain yleisellä tasolla ja lähinnä virittävät aiheeseen. On täysin haastateltavan itsensä valittavissa, kuinka paljon hän haluaa itsestään ja tuntemuksistaan kertoa. Teemahaastattelu ottaa huomioon sen, että ihmisten tulkinnat eri asioista ja heidän asioille antamansa merkitykset ovat keskeisiä, samoin kuin se, että merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 48.)

Haastateltavaksi valitsimme kuusi henkilöä: hankkeen kaksi työhönvalmentajaa ja kaksi erityisdiakonia, jotka vastasivat hankkeessa mukana olleiden nuorten työllistymisestä seurakunnissa sekä seurakunnasta diakoniatyön esimiehenä toimineen hanketta lähellä olleen henkilön sekä yhden työpajan ohjaajan.

Haastattelut teimme kevään ja kesän 2017 aikana työntekijöiden työpaikoilla Tampereella. Neljä haastattelua tehtiin siten, että paikalla olimme me opinnäytetyöntekijät sekä yksi haastateltava. Yksi haastattelu puolestaan tehtiin parihaastatteluna, jossa paikalla oli lisäksi kaksi haastateltavaa. Jokainen nauhoitettu haastattelu kesti noin tunnin. Haastatteluista kertyi litteroitua tekstiä noin 40 sivua. Fonttina käytimme Ariel 12:a ja rivivälinä oli 1,5.

Haastattelut tehtiin kaikin puolin hyvässä yhteishengessä. Kaikilla haastateltavilla oli varattuna aikaa keskusteluun ja tunnelma oli rauhallinen. Jotkut heistä olivat tehneet vastaavaa työtä jo pidempään, joten heillä riitti asiantuntemusta aina

keskustelun rönsyilyyn asti. Toiset taas oli palkattu vain tätä hanketta varten, ja siksi heillä oli tuoretta sanottavaa juuri tästä hankkeesta.

6.3 Aineiston analysointi

Ohjeen mukaan laadullisessa tutkimuksessa aineiston keruun jälkeen seuraa analyysivaihe, jossa etsitään ratkaisua tutkimusongelmaan. Mitään yksiselitteisiä menetelmiä ei ole, vaan kysymyksessä on tulkinta, jossa peilataan haastateltavilta saatua tietoa tutkimuskirjallisuuteen ja siinä esiin nousseisiin väittämiin. (Kananen 2014, 9–10.) Näin toimimalla voidaan joko vahvistaa olemassa olevia käsityksiä ilmiöstä tai vastaavasti löytää jotain uutta tietoa aiheesta.

Laadullisen tutkimuksen analyysissa tavoitteena onkin tutkittavan ilmiön kuvaaminen ja ymmärtäminen sekä tulkinnan antaminen sille. Tutkimusprosessi ei ole määrällisen tutkimuksen kaltainen suoraviivainen prosessi, vaan laadullisessa tutkimuksessa pyritään tutkittavan ilmiön syvälliseen ymmärtämiseen. Laadullisesta tutkimuksesta puuttuu sen vuoksi määrälliseen tutkimukseen liittyvät tiukat tulkintasäännöt sekä tarkoin sovitut menetelmät. (Kananen 2017, 18.)

Opinnäytetyömme menetelmänä on aineistolähtöinen sisällönanalyysi, jolla tarkoitetaan sisällöllistä erittelyä siitä itsestään käsin. Lähdemateriaaliin ei tässä menetelmässä sovelleta ulkopuolista kategorisointia, vaan luokittelu tapahtuu materiaalin itsensä perusteella (Eskola & Suoranta 1998, 188). Tässä työssä sovellamme menetelmää siten, että vertaamme aiheen kannalta keskeisinä pitämiämme käsitteitä sekä haastatteluissa esiin nousseita ajatuksia tutkimuskirjallisuuteen. Viitekehyksenä aineiston tulkinnassa käytetään yleisesti myös erilaisia teorioita (Eskola & Suoranta 1998, 70). Tässä työssä olemme käyttäneet siihen tarkoitukseen muun muassa diakonian historiaa ja sen teologiaa. Näin toimimalla voidaan saada joko vahvistusta aiemmille väitteille tai sitten uutta tietoa aiheesta.

Laadullista tutkimusta tehdessä on hyvä muistaa, että aineisto ei koostu pelkästään kerätystä haastatteluista vaan siihen vaikuttaa myös haastattelutilanne. Esimerkiksi haastattelumenetelmää käytettäessä muistiin ei merkitä pelkästään vastauksia sanatarkasti ennalta sovittuihin kysymyksiin vaan haastattelijan täytyy myös kirjauksissaan huomioida se, missä muodossa hän itse kysymyksensä esittää. (Alasuutari 2011, 85.) Tätä ohjetta noudatimme siten, että refleктоimme haastattelutilannetta huomioimalla esimerkiksi haastatteluilmapiiriä ja keskustelijoiden ”yhteistä kemiaa”.

Toteutimme analyysin tässä työssä siten, että peilasimme haastatteluissa esiin nousseita ajatuksia niihin tutkimuskirjallisuudesta valittuihin teemoihin ja käsitteisiin, jotka mielestämme liittyvät tähän ilmiöön. Haastatteluissa saatu informaatio joko tuki tai haastoi kirjallisuudessa esitettyjä aiempia väitteitä. Mietimme ensinnäkin sitä, miten työttömyys vaikuttaa nuorten syrjäytymiseen yhteiskunnasta ja millaisin keinoin sitä on yritetty välttää. Toisekseen pohdimme tulevana sosionomeina ja diakoneina, miten kirkko ja seurakunnat diakoniatyön avulla voisivat asiaan vaikuttaa. Analysoimme muun muassa sitä, miten diakonisuus näkyi työntekijöiden työskentelytavoissa.

Käytännössä analyysi toteutettiin teemoittelun avulla, eli yhdistelimme haastatteluissa esiin nousseita ajatuksia valitsemiimme teemoihin. Esimerkiksi diakonia-alaluvussa halusimme selvittää, mitä ajatuksia haastateltavillamme oli tutkimuskirjallisuudesta esiin nousseesta ajatuksesta, että työpaikan järjestäminen asiakkaille kuuluu olennaisena osana tulevaisuuden diakoniatyöhön. Emme kuitenkaan kysyneet asiasta suoraan, vaan poimimme haastatteluista ne lauseet, jotka liittyivät aiheeseen. Tämän jälkeen avasimme lauseita vielä ammattikielelle siten, kuinka me asian ymmärsimme.

7 TULOKSET

7.1 Syrjäytyminen

Pääkäsitteitä tässä opinnäytetyössä ovat syrjäytyminen sekä nuorisotyöttömyys. Kuitenkin, kun Polku X -hankkeen piirissä työskennelleitä haastateltiin, nämä kaksi käsitettä kulkivat vahvasti käsi kädessä. Välillä oli vaikeaa määritellä, kumpi tulee ensin, syrjäytyminen vai työttömyys, sillä valmiiksi syrjässä olevan on hankala löytää ilman apua työtä ja työttömyys taas aiheuttaa syrjään joutumista. Saman asian vaikeudesta puhuu myös työhön kerätty teoria-aineisto. Eräs haastateltu työntekijä kiteytti asian näin:

nuoret, joilla ei ole mitään toisen asteen koulutusta jäävät helposti kaikkien tilastojen ulkopuolelle ja heidät pitäisi löytää.

Tällä hän tarkoitti sitä, että koulupudokkaista pitäisi saada koppi ennen kuin he katoavat viranomaisilta eivätkä enää saa tarvitsemiaan palveluja.

Helsinkiläisessä Vamos-projektissa kävi ilmi, etteivät nuoret tiedä oikeuksiaan erilaisiin tukiin, mutta Polku X -hankkeen kanssa työskennellyt ohjaaja puolestaan nosti esille myös niin kutsutut "päihdenuoret", jotka osaavat "luukuttaa" eri palveluita ja ovat oikeuksistaan erittäin tietoisia.

Syrjäytymisvaara koskee erityisesti poikia, sillä kuten eräs haastateltu totesi, niin

etenkin poikien on helppo jäädä vain kotiin, kun siellä on kaikki mitä hän viihtyäkseen tarvitsee.

Tällä hän viittasi siihen, että monelle pojalle riittää kotiin jääminen ja tietokoneella pelailu, jos asuu vielä lapsuudenkodissaan vanhempien huollettavana. Heille sosiaalinen media tarjoaa portin oman kodin ulkopuolelle ilman, että oikeasti tarvitsisi lähteä jonnekin. Nämä koulu- ja työpudokkaat eivät sitten pahimmassa tapauksessa enää näy missään. Oma lukunsa ovat vielä päihteisiin ajautuneet

nuoret, joita uhkaa samaisen ohjaajan mukaan ”tuettu laiskuus”, eli he tuntevat hyvin ”sossuviidakon” ja omat oikeutensa siellä.

Haastattelujemme perusteella tutkimustulos puoltaa nuorten saamista koulutuksen piiriin. Mieluisan ja motivoivan opiskelupaikan löytyminen on erittäin tärkeä keino syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Haastateltavamme kiteytti ajatuksen siten, että

vakavin ongelma on toisen asteen koulutuksen puute,

eli opiskelu on jätetty kesken tai ei ole edes päästy opiskelemaan. Toisaalta hänen mukaansa

jotkin koulutukset ovat sellaisia, ettei ne työllistä kuin yrittäjiksi, eikä kaikista ole siihen.

Syrjäytymisestä voimme tutkimustuloksena todeta, että nuorten tulevaisuuden kannalta olisi ensisijaisen tärkeää, että he hakeutuisivat mahdollisimman pian peruskoulun tai lukion jälkeen jatko-opintoihin. Muuten on vaarana, että nuori jää vain kotiin oleilemaan, josta on ajan kuluessa yhä vaikeampaa lähteä työhön tai opiskelemaan. Ala on myös syytä valita huolella, sillä sen pitää jaksaa kiinnostaa myös koulun jälkeen ja olla työllistävä. Tässä kohtaa yhteiskunta voi tarjota apuaan. Jos se taas ei riitä, niin esimerkiksi seurakunnan uuden muotoinen diakoniatyö voi auttaa.

7.2 Nuorisotyöttömyys

Työttömyys koskettaa syvältä nuoria, sillä peruskouluiän loppuun asti he ovat olleet mukana säännöllisesti toimivassa järjestelmässä. Peruskoulun jälkeen vastuu päivärytmistä ja tulevaisuudesta on nuorella itsellään. Nuorelle ja hänen läheisilleen voikin tulla ikävänä yllätyksenä, että töihin ei heti pääsekään. Nuorisotyöttömyydestä puhuttaessa haastateltu kertoi, että

ongelmana on se, että työpaikkoja ei vain ole,

eli nuorisotyöttömyys on ennen kaikkea yhteiskunnallinen ongelma. Pulaa on myös kesätyöpaikoista, joista saisi edes vähän työkokemusta. Sitä taas tarvitaan CV:n kerryttämiseksi.

Nuorisotyöttömyyden näkökulmasta katsottuna pitkäaikaistyöttömyys on pahinta ja eräs työntekijä arvioikin, että

jos työttömyyttä on jatkunut yli viisi vuotta, niin tilanne hankaloituu entisestään. Kotiin on helppo jäädä, koska yhteyttä ulkomaailmaan voi pitää yllä esimerkiksi sosiaalisen median kautta.

Ongelmia voi ilmaantua myös silloin, kun on opiskeltu valmis tutkinto. Oikeisiin töihin meneminen pelkkien harjoittelujaksojen sijaan saattaa haastatellun mielestä olla iso shokki ilman kokemusta. Hän avasi ajatuksiaan sanomalla, että

jos ensimmäisessä työpaikassa ei aina mene hyvin, niin nuoret saattavat pettyä ja työn teko loppua siihen.

Tutkimustuloksena voidaan siten todeta, että ensimmäinen työkokemus ja siitä saatu palaute on merkittävää työssä pysymisen kannalta.

Haastatteluissa nousi myös vahvasti esille se, että niin kutsutut suoritettavan työn työpaikat ovat vähentyneet merkittävästi. Nykyään jokaisessa työpaikassa täytyy olla monitaitoinen ja valmis oppimaan koko ajan uutta. Kuitenkin ongelmaksi voi muodostua, että

monella nuorella on nykyään "pään alueen problematiikka",

niin kuin eräs työntekijä asian ilmaisi, ja jo se aiheuttaa haasteita nuorten työllistymiselle. Tällä hän tarkoitti sitä, että nuorten neuropsykiatriset ongelmat ovat lisääntyneet tai ne osataan tunnistaa entistä helpommin. Oireilevien nuorten on hankalampaa päästä työmarkkinoille, sillä oireettomia hakijoita on paljon paikkoihin nähden. Oikeudenmukaista olisikin, että työpaikkoja olisi monenlaisille työntekijöille, eikä vain hakuprosesseissa parhaiten pärjääville.

7.3 Diakonia

Seurakunnat ovat ainakin suurissa kaupungeissa suuri työllistäjä ja ne myös koetaan turvallisiksi sekä inhimillisiksi työnantajiksi. Tutkimustulokseksi saimme, että seurakuntien mukaan tulo työllistämiseen on tärkeää. Väitettä puoltaa Polku X -hankkeen työntekijä, jonka näkemyksen mukaan

tärkeää on se, että seurakunta on mukana nuorten työllistämisessä siksi, että kyse ei ole vain työllistamisestä vaan se on osa seurakunnan perustehtävää, eli diakoniatyötä.

Seurakunnat voisivat myös yhä konkreettisemmin tarttua siihen haasteeseen, että kaikille on oltava tilaa sen helmoissa. Haastateltavamme mielestä

seurakunnan tehtävänä on tukea eri tavalla oppijoita, eli heitä, joilla on selvästi jotain oppimisen haastetta tai esimerkiksi lievä kehitysvamma tai neuropsykiatrista oireilua. Diakoniatyön tarkoituksena on ihmisten voimaannuttaminen ja omille jaloilleen nostaminen, jolloin avun tarve pienenee.

Kaikkien kohdalla tämä tavoite ei kuitenkaan ole ollut mahdollinen, mutta hankkeen hengen mukaisesti heillekin on etsitty sopivaa toimintaa työharjoittelun jälkeen.

Diakonin tehtävä on laaja ja pelkän työpaikan järjestämisen lisäksi hänellä on mahdollisuus auttaa asiakasta kokonaisvaltaisesti. Työtään Polku X -hankkeessa haastateltava kuvaili siten, että

koen ensinnäkin olevani ennemminkin yksilövalmentaja, sillä pystyn [virkani puolesta] ottamaan huomioon nuoren koko elämäntilanteen.

Tällä hän tarkoitti sitä, että tarkoituksena oli, että nuoren asiakkuus jatkuu vielä hankkeesta uloskirjautumisen jälkeen, jos siihen oli tarvetta. Toiseksi hän ajatteli, että

koen voivani kohdella nuoria inhimillisemmällä otteella, kuin miten esimerkiksi TE-toimiston hankkeissa nuoria kohdellaan.

Hänen mielestään

nuoret, joilta oma-aloitteinen työn tai opiskelupaikan hakeminen ei vain suju tarvitsevat henkilökohtaista ja kiireetöntä ohjausta sekä joustoa ja ymmärrystä. Virallisemmista työllistämishjelmista saa myös helpommin näistä ongelmista johtuen sanktioita.

Haastateltava kertoi, että

minulle ohjautuu sellaisiakin nuoria asiakkaaksi, joiden kohdalla muut toimijatahot ovat jo aikaa sitten nostaneet kätet pystyyn, kun nuori ei ole ollut valmis muuttamaan esimerkiksi huonoja tapojaan myöhästellä tai on jättänyt toimenpiteet kesken. Hänelle ovat viranomaiset saattaneet sanoa, että ”tähän kaveriin ei käytetä enää minuuttiakaan työaika.” Minä sen sijaan olen kokenut kutsumukseksi, että aina on jaksettava yrittää ja annettava uusi mahdollisuus avun tarvisijalle. Olen jopa odotellut kauppakeskuksen kulmilla autossa toista tuntia nuorta, jonka piti tulla tapaamiseen saadakseen bussikortin minulta.

Haastattelujen valossa voidaan todeta, että jos nuorella on ollut monta vuotta ongelmia, niin ei hänen ongelmansa ratkea muutamassa kuukaudessa. Tutkimustuloksena voidaan siis todeta, että tarvitaan diakoniatyön kaltaista pitkäjänteistä työskentelyä, mitä pelkät lyhyet hankkeet eivät välttämättä pysty tarjoamaan. Tampereen seurakuntayhtymä onkin luvannut juurruttaa nuorten työkokeilut osaksi diakonia- ja yhteisvastuun yksikön toimintaa.

Kiinnostava yhtäläisyys löytyy tekemistämme haastatteluista sekä aiemmin mainittua Diakoniabarometria varten tehdystä kyselystä, kun kysyttiin yhteistyön ongelmakohdista. Eri organisaatiot ovat vaitiolovelvollisia asiakkaiden tiedoista jo lainsäädännön perusteella. (Kiiski 2013, 44.) Suureksi ongelmaksi diakoni mainitsi vaitiolovelvollisuuden, jolloin viranomaisilta ei saa tietoa mahdollisista

asiakkaista. Lähtökohtaisesti on hyvä asia, että ihmiset voivat aloittaa asiakassuhteen niin sanotusti puhtaalta pöydältä, mutta kuten Polku X -hankkeessakin tuli esiin, niin

potentiaaliset asiakkaat voivat jäädä vaille palvelua, kun heille ei voida lähettää suoraan mainontaa.

Kehittämisehdotuksena voidaan esittää, että viranomaisyhteistyötä pitäisi kehittää myös seurakuntien suuntaan.

7.4 Diakoniatyön laimentaminen

Ikävä, mutta ei niin yllättävä havainto oli, että myös seurakunnissa on ilmennyt vastustusta nuoria työharjoittelijoita kohtaan. Tampereen evankelisluterilaisen seurakuntayhtymän diakonian ja yhteiskuntavastuun johtaja kirjoittaa Polku X -hankkeen loppuraportissa asenteiden muokkaamisesta seurakunnissa erilaisten hankkeiden ja kokeilujen kautta. Hänen mukaansa merkittävänä kynnyksenä on vuosien mittaan ollut yksiköiden esimiesten varovaisuus ja usein jonkun asteinen ennakkoluuloisuus työllistämistoimia kohtaan. Hän pitää Polku X -hanketta eräänlaisena läpimurtona, kun monet esimiehet ovat oivaltaneet toiminnan molemminpuolisen hyödyn. (Kerttula & Nurmilaakso 2017, 21.)

Nuorten kanssa työskennelleet seurakuntien työntekijät ovat puolestaan kokeneet harjoittelijoiden työpaikoille tulon positiivisesti, kun lisätyövoiman myötä työssä jaksaminen on parantunut ja työvuorosuunnittelu helpottunut, kuten Tampereen Tuomiokirkkoseurakunnan ylivahtimestari hankkeen loppuraportissa asian ilmaisee. Tärkeänä huomiona hän vielä toteaa, kuinka yhdenkin nuoren nostaminen takaisin elämään tuo todella hyvän mielen ja antaa omalle työlle lisää merkitystä (Kerttula & Nurmilaakso 2017, 12).

Haastateltavamme puhuivat samoista ongelmista sanoessaan, että hankkeen aloitus oli hankala myös seurakuntayhtymässä, sillä yllättäen haastatellun mukaan

yhteistyö seurakuntien kanssa lähti nihkeästi käyntiin, eikä harjoittelupaikkoja nuorille tahtonut löytyä.

Hän totesikin, että

paljon on saanut anella. On suoranaisesti tarvittu henkilö tekemään niin sanottua lobbaustyötä, jotta paikkoja on herunut.

Hänen mukaansa

seurakuntayhtymässä yksiköt sinällään ovat suhtautuneet positiivisesti harjoittelijoiden ottamiseen, mutta kenttäväki sen sijaan ei. Ongelmana on, että vakituiset työntekijät eivät tahdo ottaa vastuuta nuorten ohjauksesta.

Pelko oman työn lisääntymisestä ja hankaloitumisesta on ymmärrettävää, mutta sen lisäksi on suhtauduttu ennakkoluuloisesti myös nuoriin. Hän jatkaa, että

työkokeiluun tulevien nuorten on myös pelätty olevan päihdyttävien aineiden käyttäjiä tai jotenkin muuten rikollisia. Sen vuoksi ongelmatilanteissa on ollut hyvä, kun hankkeen työntekijä on voinut tulla välikädeksi selvittämään asiaa nuoren ja työpaikan henkilökunnan välillä.

Edellä mainittuihin ongelmiin ratkaisuksi voidaan esittää, että työpaikoilla pitää olla joku vastuhenkilö. Hänen tehtävänä on opastaa työharjoittelijoita, jotta muu henkilökunta voi keskittyä omiin töihinsä täysipainoisesti. Ongelmatilanteissa hänellä on paremmin aikaa sekä taitoa hoitaa asioita kuntoon nuorten kanssa. Seurakunnan työntekijöiden uskonnon- ja kulttuurinlukutaito herättää meissä hieman ihmetystä, kun haastateltava kertoo, kuinka

kritiikkiä [henkilökunnan keskuudessa] on herättänyt myös ajatus maahanmuuttajanuorten väitetystä erilaisesta aikakäsityksestä ja

joidenkin henkilöiden todetusta klo 13.30 alkavasta "rukoilushow:sta".

Kulttuurieroja on kohdattu myös tapauksissa, joissa työntekijä on jäänyt hämmästelemään, kun

nuorelle on järjestetty työ- tai opiskelupaikka sekä asunto, mutta sitten isä sanoo ei ja se on siinä.

Keskustelimme paljon haastateltavien kanssa ajankohtaisesta aiheesta, joka jakaa mielipiteitä seurakunnissa. Kaikkien mielestä työllistämiskysymys ei kuulu kirkolle vaan yhteiskunnalle. Haastateltavan kokemuksen mukaan vastustusta on herättänyt ajatus työllistamisestä, sillä

kaikki työntekijät seurakunnan sisällä eivät pidä työllistämistoimintaa diakonian ja kirkon, vaan yhteiskunnan tehtävänä.

Erään haastateltavan mielestä hankkeen hyväksytyksi saamisessa seurakunnissa

on kysymys työhyvinvoinnista. On syytä mennä tietoisesti kohti kipukohtia, sillä kaikki muuttuu aina kuitenkin. Ei voida jämähtää paikoilleen omiin linnakkeisiin ja tehdä aina sitä samaa, mitä on ennenkin tehty.

Hänen mielestään kirkon kuuluukin muuttaa tapojaan ja toimintojaan reagoimalla ajankohtaisiin yhteiskuntamuutoksiin. Sen sijaan hänen mielestään

harjoittelupaikkojen tarjoaminen voisi olla seurakunnille myös imagon nostatusjuttu, kun tarjotaan harjoittelupaikkoja eri tavalla oppijoille.

Haastateltava muistutti vielä, että

oma pesä on hoidettava ensin kuntoon, ennen kuin voidaan mennä kyselemään harjoittelupaikkoja ulkopuolisilta tahoilta. Positiivista asennetta pitää siis saada lisää ensin seurakuntien sisälle.

Tällä hän tarkoitti sitä, että seurakuntien pitää olla esimerkkinä muille toimijoille. Vasta sitten, kun mahdolliset harjoittelupaikat omassa organisaatiossa on otettu käyttöön, voidaan alkaa etsiä niitä ulkopuolisilta toimijoilta. Joiltain tahoilta tulevasta vastustuksesta huolimatta hän piti kiinni ajatuksesta, että

työllistämishankkeessa kyse on perusdiakoniasta, joka on osallistamista, mukaan ottamista ja voimauttamista. Toisaalta pitää muistaa, että seurakunnat eivät tee tällä hetkellä muuta erityisnuorisotyötä, vaan tämä on sitä.

Tämä tarkoittaa sitä, että kirkolla on vahvat perinteen nuorisotyöstä sekä erityisnuorisotyöstä. Määrärahojen hupenemisen myötä osa toiminnoista on jouduttu karsimaan pois, ja esimerkiksi erityisnuorisotyö on supistunut hanketyöksi.

Kauan suunnittelutyössä mukana ollut haastateltava myös muistutti, että

lähtökohtaisesti diakoniatyön tehtävänä on etsiä uusia työmuotoja niiden ryhmien parissa, joita muut tahot eivät vielä auta. Silloin aloitetaan joku uusi työmuoto ja sitten aikanaan luovutaan siitä, kun joku muu taho ottaa siitä vetovastuun.

Tällaisia hankkeita ovat Tampereella olleet esimerkiksi pikkukoululaisten eskarit, ikääntyneiden toimintakeskus Mummon kammari, päihteiden käyttäjien päiväkeskus Musta lammas ja etsivää nuorisotyötä kaduilla tehnyt Saapas.

Kaksivuotinen hanke loppui syksyllä 2017, mutta sille on suunniteltu jatkoa. Hankkeen jälkeisestä toiminnasta kysyttäessä saimme vastaukseksi muun muassa, että

onnistumismahdollisuuksia lisäksi, jos työllistämishankkeeseen voitaisiin palkata työntekijäksi henkilö, joka tuntee ennestään viranomaiskuviot, sillä harjoittelijan vastaanottaneilla yksiköillä ei ole aikaa, eikä resursseja alkaa selvittää työllistämiseen liittyviä asioita.

Kokemusten mukaan toimintaa kannattaa jatkaa, sillä haastateltavan saaman palautteen mukaan

seurakunta koetaan turvalliseksi yhteisöksi, johon on mukava tulla harjoittelemaan työssä käyntiä.

Työllistäminen on kirkon yhteinen projekti, ja Kirkkohallitus onkin käynnistänyt #1001 työtä kirkossa -hankkeen. Työmahdollisuuksien tarjoaminen syrjään jääneille ihmisille on haastateltavan sanojen mukaan

saarnatonta kirkon työtä, jota myös pitää toteuttaa.

Toinen haastateltu puolestaan sanoitti asian niin, että

nuorille on turhaa viedä valmiiksi ongittuja kaloja, sillä suurempaa tulosta saadaan, kun heidät opetetaan kalastamaan itse.

Tällä hän viittasi siihen, että pelkkä hyvän jakaminen ei kirkossakaan riitä, vaan ihmiset täytyy opettaa auttamaan itseään ja toinen toisiaan. Kirkkoon tarvitaan siis sanoman levityksen lisäksi konkreettista toimintaa.

Lopun kiteytykseksi voidaan nostaa erään haastatellun muistutus siitä, miten tärkeää uskon ja toivon ylläpito on nuorille. Hänen sanoin,

on äärimmäisen tärkeää ylläpitää nuoren unelmia ja tulevaisuudennäkymiä, sillä näköalattomuus vie kaiken uskon tulevaan.

8 POHDINTOJA JA ARVIOINTI

8.1 Johtopäätökset

Tutkimuskirjallisuuden mukaan työttömyys etenkin nuorella iällä voi olla kohtalokasta senkin vuoksi, että suomalaisessa yhteiskunnassa arvostetaan koulutusta, ja työ määrittää ihmisen identiteettiä. Oikeanlainen koulutus ja työ tarjoavat pohjan toimeentulolle sekä sosiaalisille kontakteille. Jokaisella yksilöllä on vahva tarve kokea olevansa tarpeellinen toisille ihmisille, ja samalla halu tuntee kuuluvansa joukkoon. Työttömyys kariuttaa helposti kaikki tulevaisuuden haaveet, sillä sen myötä nuori voi syrjäytyä, ja pienituloisena jäädä vaille tarvittavia resursseja rakentaa tulevaisuuttaan.

Polku X -hankkeen loppuraportissa tiivistetään hankkeen tavoitteeksi erilaisten väliportaan työmahdollisuuksien luonti matalan kynnyksen työpajatoiminnan ja työelämän tai koulutuksen väliin sekä vaikuttaminen työnantajien asenteisiin haastavassa tilanteessa olevia nuoria kohtaan (Kerttula & Nurmilaakso 2017, 2). Mielestämme tavoitteet saavutettiin hyvin ja tärkeimpänä tuloksena on toiminnan jatkuminen Tampereen seurakuntayhtymässä.

Yhteiskunnallista merkitystäkin hankkeella oli. Elämme aikoja, jossa sosiaali- ja terveyspalvelut järjestetään uudelleen. Trendinä on, että palvelut kilpailutetaan yksityissektorille, jolloin voiton vievät ne yritykset, jotka lupaavat hoitaa jopa lakisääteiset palvelut mahdollisimman edullisesti. Työttömien ollessa kyseessä onnistuneella palvelulla tarkoitetaan työllistynyttä henkilöä, jonka palveluntarve lakkaa mahdollisimman pienillä toimenpiteillä. Menestyvä yritys on puolestaan sellainen, jonka palvelut tuottavat eniten tulosta. Pelkona on palvelujen uusjako, kun helposti työllistettävät otetaan mukaan menestyviin hankkeisiin, mutta mitä tehdään vaikeimmille tapauksille? Diakoninen työote voisi olla vastaus tähän kysymykseen.

Tutkimuskysymyksiä opinnäytetyössämme oli kaksi. Ensimmäkin halusimme tietää, miten diakonian avulla voidaan auttaa työttömiä nuoria Polku X:n

kaltaisessa työllistämishankkeessa ja toisena kysymyksenä halusimme selvittää, miten diakonisuus näkyy Polku X -hankkeen toteutuksessa. Näihin kysymyksiin saimme mielestämme hyviä suuntaa-antavia vastauksia haastatteleuiltamme hankkeen työntekijöiltä.

Heti hankkeen työtapoihin tutustuttuamme meille kävi selväksi, että diakonia tarjoaa aivan erilaisen lähestymistavan työttömyysongelmaan. Diakonian lähtökohdana on kohdata apua tarvitseva ihminen kokonaisena yksilönä, eikä häntä voida siinä tapauksessa ajatella vaan työttömänä henkilönä. Työttömyys on valitettavasti usein leimaava ominaisuus, mutta se ei ole kaikki. Ihmisistä löytyy yllättävän paljon potentiaalia ja heitä voidaan kannustaa eteenpäin elämässä sekä ylläpitämään toivoa uskomalla häneen. Diakoni on kirkon työntekijä, jonka ajatusmaailmaan usko ja toivo kuuluvat luonnostaan. Hän voi itse luottaa elämän kantamiseen jonkin suuremman voiman avulla, joten tätä sanomaa voi viedä eteenpäin jakamalla toivoa ympärilleen.

Konkreettista apua diakoniatyöstä on työllistämishankkeessa siinä mahdollisuudessa, että asiakasta voidaan auttaa myös taloudellisesti esimerkiksi ruoka-apua, rahallista tukea tai muuta materiaalista apua antamalla. Pelkona ei myöskään ole se, että avun saanti loppuu hankkeen loputtua, vaan se voi jatkua seurakunnan antamana diakonisena apuna, kun asiakkuussuhde on kerran luotu.

Diakonisuus näkyi Polku X -hankkeen toteutuksessa myös siten, että nuorille pyrittiin löytämään työhön tutustumispaikkoja seurakunnasta, joka on ainakin suurissa kaupungeissa yhä merkittävä työnantaja. Erilaisia työtehtäviä on paljon, kunhan asenteet saadaan myönteisemmiksi yksiköiden johtohenkilöiden lisäksi myös kenttätyöntekijöillä. Tämä on ennen kaikkea työhyvinvointikysymys, eli vakituiset työntekijät eivät saa tuntea työtaakkansa lisääntyvän.

8.2 Eettisyys ja luotettavuus

Tutkimusetiikkaa olemme pyrkineet noudattamaan erityisesti haastatteluissa. Koska haastateltavamme kuuluivat pieneen työyhteisöön, pyrimme

mahdollisimman hyvin häivyttämään analyysiosion siteerauksissa heidän tunnistettavuutensa muun muassa olemalla mainitsematta lainausten kohdalla ammattinimikkeitä. Siteeraukset on myös muokattu kiteyttämällä ne yleiskielisiksi ydinajatuksiksi, mikä vaikeuttaa sanojan tunnistettavuutta.

Paikoitellen hankaluutta tuotti siteerausten valinta ja luettavaksi ajatukseksi kirjoittaminen, sillä emme halunneet ottaa mukaan liian negatiivisia huomioita tai lausahduksia, jotka olivat joko ennakkoluuloisia tai suorastaan syrjiviä. Tämän teimme siksi, että emme halunneet korostaa hankkeen tai sen työntekijöiden negatiivisia ajatuksia, vaan sen sijaan keskityimme positiiviseen ja rakentavaan ajatteluun. Sen avulla on mahdollisuus luoda uusia hyviä työkäytänteitä.

Tutkimustuloksemme myötäilivät hyvin aiempaa tutkimusta ja meille konkretisoitui moni kirjallisuudessa esiin nostettu ajatus. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena onkin tuoda uusien esimerkkien avulla lisävalaistusta johonkin ilmiöön, ja tässä onnistuimme mielestämme hyvin.

Tutkimusmateriaaliin pyysimme asianmukaiset luvat haastateltavilta sekä heidän esimiehiltään. Nauhoitukset sekä litteroidut haastattelut hävitimme sovitusti tutkimuksen teon jälkeen.

8.3 Ammatillinen oppiminen

Opinnäytetyö oli meille mielenkiintoinen tilaisuus tutustua konkreettiseen diakoniatyöhön. Tutustumalla hankkeeseen ja haastatteleamalla siinä mukana olleita työntekijöitä saimme mielestämme hyvän kuvan nuorisotyöttömyysongelmasta sekä niistä keinoista, joilla ongelmaa voidaan pyrkiä ratkaisemaan esimerkiksi diakonian keinoin.

Polku X -hankkeeseen perehtymällä olemme saaneet mielestämme arvokasta tietoa tulevaa ammattiamme varten. Samalla on ollut erittäin kiinnostavaa tutustua käytännön työssä toteutettavaan diakoniatyöhön ajankohtaisen yhteiskunnallisen ongelman hoitamisessa. Toivomme kovasti, että työ jatkuu

seurakunnissa ja muodostuu osaksi sen toimintaa. Ei ole keneltäkään pois, että nuoret saavat mahdollisuuden osallistua seurakuntatoimintaan työharjoittelijoina, vaan päinvastoin heille muodostuu positiivinen kuva yhteisestä seurakunnastamme samalla, kun kirkon toiminta saa hyvää mainosta.

Jatkotutkimusta sekä kehitystyötä ajatellen tärkeää olisi miettiä niitä välineitä, jotka auttaisivat nuoria löytämään mieluisia ja työuralle johtavia opiskelumahdollisuuksia sekä jo valmistuneille töitä. Opinnäytetyömme otsikossa puhumme CV:n tärkeydestä. Monelle sen ohuus koituu ongelmaksi, kun työkokemuksia ei ole listattavaksi. Sitra⁴ on lanseerannut mielenkiintoisen, juuri nuorille suunnatun uuden tavan tehdä CV. Se on nimeltään Positiivinen CV, eli PCV, jonka tarkoitus on kirjoittaa ansioluetteloksi niitä taitoja, joita nuorelle on elämän varrella ehtinyt kertyä. Työkokemus ei siis ole ainoa arvokas asia töitä haettaessa, vaan myös vaikkapa harrastuksissa kertyneet taidot ovat merkityksellisiä. Listaamalla niitä ylös nuori hahmottaa ne paremmin myös itse ja toivottavasti samalla itsetuntokin kohenee. (Positiivinen cv.fi.)

Jouko Kiisken lopetussanat Diakoniabarometrissä vuodelta 2013 sopivat myös opinnäytetyömme loppusanoiksi. Hän muistuttaa meitä siitä, miten Jeesus nosti rakkauden kaksoiskäskyn – *Rakasta Jumalaa yli kaiken ja lähimmäistäsi niin kuin itseäsi* – lain suurimmaksi käskyksi. Kiisken mukaan diakonia pyrkii kunkin ajan haasteiden mukaan konkretisoimaan tämän kaikista suurimman käskyn (Kiiski 2013, 86). Rakastamalla ja auttamalla nuoria tulevaisuuden poluille, voimme yhdessä luoda valoisampaa tulevaisuutta meille kaikille.

⁴ Suomen itsenäisyyden juhlarahasto

LÄHTEET

- Alanen, Olli; Kainulainen, Sakari & Saari, Juho 2014. Vamos tekee vaikutuksen. Vamos nuorten hyvinvointikokemukset ja tulevaisuuden odotukset. Helsingin diakonissalaitos. Saatavissa: https://www.hdl.fi/images/stories/liitteet/HDL_Raportti_VAMOS.pdf
- Alasuutari, Pertti 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, Jari ja Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Harkko, Jaakko; Lehikoinen, Tuula; Lehto, Sarita & Ala-Kauhaluoma, Mika 2016. Onko osa nuorista vaarassa syrjäytyä pysyvästi? Nuorten syrjäytymisriskit ja aikuisuuteen siirtymistä tukeva palvelujärjestelmä. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 144.
- Helne, Tuula 2002. Sisällä, reunalla, ulkona? Kohti relationaalista syrjäytymisen tarkastelua. Teoksessa Kirsi Juhila, Hannele Forsberg, & Irene Roivainen (toim.) Marginaalit ja sosiaalityö. Jyväskylän yliopisto: SoPhi 20–43.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hämäläinen, Ulla & Tuomaala, Juha 2013. Faktaa nuorisotyöttömyydestä. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus. Saatavissa: http://vatt.fi/documents/2956369/3012265/vatt_policybrief_22013.pdf
- Hänninen, Sakari; Karjalainen, Jouko & Lehtelä, Kirsi-Marja (toim.) 2007. Pääsy kielletty: poiskäännyttämisen politiikka ja sosiaaliturva. Helsinki: Stakes.
- Kerttula, Merja & Nurmilaakso, Sanna 2017. ”Yhdessä polkua x” Polku X – hanke 1.10.2015–30.11.2017. Tampere: Tampereen ev.lut. seurakuntayhtymä.
- Kettunen, Paavo 2001. Leipää vai läsnäoloa? Asiakkaan tarve ja diakoniatyöntekijän työnäky laman puristuksessa. Kirkon tutkimuskeskus, sarja A nro 76. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.

- Kiilakoski, Tomi 2014. Kahdenlaisia ja kolmenlaisia ihmisiä Teoksessa
Gretschel Anu ym. (toim.) Nuorisotakuun arki ja politiikka.
Nuorisotutkimusseura. Saatavilla
7.5.2017.http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/nuorisotakuun_arki_ja_politiikka.pdf
- Kiiski, Jouko 2013. Diakoniatyöntekijä – rinnallakulkija ja kaatopaikka.
Diakoniabarometri 2013.Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja
33. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Kirkkojärjestys. Saatavilla 7.5.2017
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931055?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=diakonia#L4>
- Komonen, Katja 2001. Koulutusyhteiskunnan marginaalissa? Ammatillisen
koulutuksen keskeyttäneiden nuorten yhteiskunnallinen osallisuus.
Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Koskenvesa, Esko 2002. Diakonia kirkon elämässä ja toiminnassa. Teoksessa
Riitta Helosvuori; Esko Koskenvesa; Pauli Niemelä & Juhani
Veikkola (toim.) Diakonian käsikirja. Kirjapaja Oy: Helsinki. 35–58.
- Kuula, Arja 2011. Tutkimusetiikka Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys.
Tampere: Vastapaino.
- Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001. Saatavilla 7.5.2017.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010189?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Laki%20kuntouttavasta>
- Latvus, Kari 2017. Kirkko, työ ja työttömyys. Työryhmän raportti ja toimenpide-
esitykset. Kytkin.fi. Ajankohtaista kirkosta ja yhteiskunnasta.
Saatavilla: <http://www.kytkin.fi/kirkko-tyo-ja-tyottomyys-tyoryhman-raportti-ja-toimenpide-esitykset/>
- Malkavaara, Mikko 2002. Diakoniajärjestöt. Teoksessa Riitta Helosvuori; Esko
Koskenvesa; Pauli Niemelä & Juhani Veikkola (toim.) Diakonian
käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy. 294–316.
- Martinus-säätiö. Martinus.fi/sivustot/martinus,
Martinus.fi/sivustot/martinus/saatio/martinuskodit,
Martinus.fi/sivustot/martinus/martinus-palvelut,
Martinus.fi/sivustot/martinus/m-epila ja

- Martinus.fi/sivustot/martinus/polku_x. Saatavilla 1.11.2017.
<http://www.martinus.fi/sivustot/martinus>
- Myrskylä, Pekka 2012. Hukassa - Keitä ovat syrjäytyneet nuoret. Saatavilla 10.11.2017. <http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2012/02/Syrjaytyminen.pdf>
- Myrskylä, Pekka 2009. Koulutus periytyy edelleen. Saatavilla 10.11.2017. http://www.stat.fi/artikkelit/2009/art_2009-03-16_002.html
- Nuorisolaki 1285/2016. Saatavilla 7.5.2017.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161285?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Nuorisolaki>
- Nuorisotakuu. Tietoa nuorisotakuusta. Saatavilla 7.5 2017
http://www.nuorisotakuu.fi/files/34024/Nuorten_yhteiskuntatakuu_2013_-
- Nuorisotakuu.eu. Nuorisotakuu. ry. Historia. Saatavilla 7.5.2017
<https://nuorisotakuu.eu/historia/> nuorisotakuu
- Poikkeus, Anna-Maija ym. 2013. Osallistava koulu koulusyrjäytymisen ehkäisijänä. Teoksessa Jukka Reivinen & Leena Vähäkylä (toim.) Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Helsinki: Gaudeamus 111-112
- Positiivinen CV. Saatavilla 14.2.2018 <https://www.positiivinenCV.fi/>
- Saari, Juho 2015. Huono-osaiset. Elämän edellytykset yhteiskunnan pohjalla. Helsinki: Gaudeamus.
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Saatavilla 14.2.2018.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>
- Suomen perustuslaki 731/1999. Saatavilla 7.5.2017.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Työ ja elinkeinoministeriö, Työnvälitystilasto. 2017: joulukuu, Pirkanmaan Työllisyyskatsaus, joulukuu 2017. Tampere: Elinkeino, liikenne ja ympäristökeskus. Saatavilla 7.2.2018 <http://www.temtyollisuusraportti.fi/pirkanmaa.aspx>
- Särkelä, Antti 2001. Välittäminen ammattina. Näkökulmia sosiaaliseen auttamistyöhön. Tampere: Vastapaino

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Hyvinvointi- ja terveyserot. Työllisyys. Saatavilla 7.5.2017 <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/tyolliiys>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Laki muutokset 2014-2015. Saatavilla 7.5.2017 <https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/hankkeet-ja-ohjelmat/sokra/tutkimus/tietopaketit/lait/lakimuutokset-2014-2015/>
- Vauhkonen, Teemu; Kallio, Johanna & Erola, Jani 2017. Sosiaalisen huonosuaisuuden ylisukupolvisuus Suomessa. Saatavilla 10.11.2017. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135433/YP1705_Vauhkonenym.pdf?sequence=2
- Viholainen, Helena; Aro, Tuija; Koponen, Tuire; Peura, Pilvi & Aro, Mikko 2013. Miten oppimisvaikeudet liittyvät syrjäytymiseen? Teoksessa Jukka Reivinen & Leena Vähäkylä (toim.) Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Helsinki: Gaudeamus 88, 91
- Seminaari " Yhdessä Polkua X" 23.11.2017

LIITTEET

Liite 1

HAASTATTELUKYSYMYKSET

1. Kuka olet ja mitä työtä teet Polku X –hankkeessa?
2. Millaisena ongelmana näet nuorisotyöttömyyden?
3. Mikä on mielestäsi kirkon ja yksittäisten seurakuntien vastuu nuorisotyöttömyyskysymyksessä?
4. Oletko aiemmin työskennellyt nuorten työllistämisen parissa?
5. Mitä haasteita nuorten työllistymiselle on tässä hankkeessa ilmennyt?
6. Mitä annettavaa diakoniatyöllä on mielestäsi nuorisotyöttömyyden hoitamiseksi tässä hankkeessa?